

Odnos roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti kod očeva

---

Pavlić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:295826>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Marija Pavlić

**ODNOS RODITELJSKIH PONAŠANJA,
ZADOVOLJSTVA PARTNERSKIM
ODNOSOM I OSOBINA LIČNOSTI KOD
OČEVA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

Marija Pavlič

**ODNOS RODITELJSKIH PONAŠANJA,
ZADOVOLJSTVA PARTNERSKIM
ODNOSOM I OSOBINA LIČNOSTI KOD
OČEVA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Andreja Brajša-Žganec

Zagreb, 2022.

Od srca hvala profesorici Hanzec Marković na pomoći oko izrade diplomskog rada i nadahnuću za rad u školskoj psihologiji. Hvala svim profesorima na nesebičnom dijeljenju znanja, susretljivosti i pozitivnoj atmosferi.

Hvala mojoj prijateljici i kolegici Janji na satima (telefonskih) razgovora, savjetima i pomoći ovih godina.

Na kraju, najveća hvala mojim roditeljima, sestri, teti i mom Šimunu na razumijevanju, strpljenju, povjerenju i podršci.

Bez svih vas ne bih uspjela!

Odnos roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti kod očeva

Sažetak

Mnogi istraživači baveći se temom roditeljstva, stavljali su naglasak na ispitivanje roditeljskih postupaka majki, dok su istraživanja rjeđe uključivala očeve roditeljske postupke. Obzirom na trend većeg uključivanja očeva u obiteljski život i brigu za djecu, a polazeći od Belskyjevog procesnog modela roditeljstva, u ovom su istraživanju ispitane određene individualne karakteristike djeteta (spol, dob), individualne karakteristike roditelja (osobine ličnosti) i kontekstualni izvori stresa i podrške (zadovoljstvo partnerskim odnosom) kao moguće odrednice roditeljskih postupaka očeva. Osim toga ispitana je pretpostavljena medijacijska uloga zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i očevih roditeljskih postupaka. Podaci iz istraživanja prikupljeni su u sklopu projekta „Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji“ (CHILD-WELL) financiranog od Hrvatske zaklade za znanost. Sudionici istraživanja bili su očevi, njih 988 ($M_{dob}=43,661$, $SD_{dob}=5,409$), čije je barem jedno dijete u dobi od 8 do 13 godina. U svrhu ovog istraživanja korišteni su *Upitnik roditeljskih ponašanja (URP29)*, *Upitnik ličnosti IPIP15* i *Skala zadovoljstva brakom/vezom*. Provedbom hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je da je odabranim setom prediktora moguće objasniti 35,6% varijance roditeljske podrške očeva pri čemu su se značajnim pozitivnim prediktorima pokazali ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom. S druge strane, objašnjeno je 10,8% varijance restriktivne kontrole očeva. Značajnim negativnim prediktorima pokazali su se spol djeteta (primjena veće restriktivne kontrole kod dječaka) i dob djeteta te zadovoljstvo partnerskim odnosom, dok se značajnim pozitivnim prediktorom pokazao neuroticizam. Nadalje, rezultati pokazuju kako je zadovoljstvo partnerskim odnosom značajan medijator u odnosu između neuroticizma, savjesnosti, ugodnosti te intelekta i roditeljske podrške očeva. Pri tome je potpuna medijacija utvrđena za odnos neuroticizma i roditeljske podrške, dok je za odnos savjesnosti, ugodnosti te intelekta i roditeljske podrške utvrđena djelomična medijacija. Pored toga, zadovoljstvo partnerskim odnosom nije se pokazao značajnim medijatorom u odnosu ekstraverzije i roditeljske podrške očeva, kao ni u odnosu između osobina ličnosti i restriktivne kontrole očeva. Rezultati istraživanja pružaju dodatan uvid u odrednice roditeljskih ponašanja iz perspektive očeva, a u kontekstu Belskyjevog procesnog modela roditeljstva.

Ključne riječi: očevi, roditeljska podrška, restriktivna kontrola, osobine ličnosti, zadovoljstvo partnerskim odnosom

The relationship between parental behaviour, partnership satisfaction and personality traits of fathers

Abstract

Many researchers dealing with the topic of parenting have placed emphasis on examining maternal parenting practices, while research has less frequently included paternal parenting practices. Given the trend of greater involvement of fathers in family life and child care, and starting from Belsky's process model of parenting, this study examined certain individual characteristics of the child (gender, age), individual characteristics of parents (personality traits) and contextual sources of stress and support (satisfaction with the partnership) as possible determinants of paternal actions. In addition, the presumed mediating role of partnership satisfaction between personality traits and parental actions was examined. Research data were collected within the project CHILD-WELL funded by the Croatian Science Foundation. The participants in the study were fathers, 988 of them ($M_{age} = 43,661$, $SD_{age} = 5,409$), whose at least one child was 8 to 13 years old. For the purpose of this research, the Parental Behavior Questionnaire (URP29), the IPIP15 Personality Questionnaire and the Marriage/Relationship Satisfaction Scale were used. By conducting a hierarchical regression analysis, it was determined that the selected set of predictors can explain 35,6% of the variance of paternal support, with significant positive predictors of extraversion, conscientiousness, agreeableness, intellect and partnership satisfaction. On the other hand, it was explained 10,8% of the variance of restrictive father control. Significant negative predictors were sex of the child (more restrictive control with boys) and age of the child and partnership satisfaction, while neuroticism was significant positive predictor. Furthermore, the results show that partnership satisfaction is a significant mediator in the relationship between father's neuroticism, conscientiousness, agreeableness and intellect and his parental support. Complete mediation was established for the relationship between neuroticism and parental support, while partial mediation was established for the relationship between conscientiousness, agreeableness and intellect with parental support. In addition, partnership satisfaction did not prove to be significant mediator in the relationship between extraversion and father's parental support, as well as in the relationship between personality traits and father's restrictive control. The results of the research provide additional insight into the determinants of parental behavior from the father's perspective, and in the context of Belsky's process model of parenting.

Keywords: fathers, parental support, restrictive control, personality traits, partnership satisfaction.

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Dimenzije roditeljskog ponašanja.....	2
1.2. Očinstvo	4
1.3. Osobine ličnosti i roditeljsko ponašanje	7
1.4. Zadovoljstvo partnerskim odnosom.....	10
1.5. Zadovoljstvo partnerskim odnosom i roditeljska ponašanja	11
2. Cilj i problemi	14
3. Metoda.....	14
3.1. Sudionici	14
3.2. Instrumenti.....	15
3.3. Postupak	17
4. Rezultati	17
5. Rasprava	24
6. Zaključak	33
7. Literatura	35

1. Uvod

U skladu s različitim životnim kontekstima, pojedinac razvija brojne uloge, a posebnu važnost u životu pojedinca zauzima uloga roditelja. U svakodnevnoj komunikaciji postoji više različitih pojmova koji se često podvode pod pojam roditeljstva, a koje je u istraživanjima bitno razlikovati. Obradović i Čudina-Obradović (2003) razlikuju doživljaj roditeljstva, roditeljsku brigu, roditeljske postupke te roditeljski odgojni stil. Pod pojmom doživljaja roditeljstva podrazumijeva se shvaćanje vlastite roditeljske uloge u smislu prihvaćanja iste, postavljanje ciljeva u odgoju, donošenje odluka o djeci te percepcije vlastite vrijednosti uslijed ulaganja truda, povezanosti s djetetom i njegovog uspjeha. Rađanje djeteta te skrb o njemu i njegovoj dobrobiti definira roditeljsku brigu, a roditeljskim postupcima pojedinac se nastoji ostvariti u svojoj roditeljskoj ulozi i ispuniti zamišljene ciljeve. Roditeljski odgojni stil odnosi se pak na emocionalno okruženje unutar kojeg se odvijaju svi oblici interakcije između roditelja i djeteta (Obradović i Čudina-Obradović, 2003).

1.1. Dimenzije roditeljskog ponašanja

Roditeljsko ponašanje predstavlja kompleksan skup postupaka roditelja koji se mogu podijeliti u nekoliko dimenzija, pri čemu se početna i široko prihvaćena podjela odnosila na toplinu i kontrolu (Baumrind, 1966). Unutar dimenzije kontrole, utvrdile su se dvije vrste, a radi se o bihevioralnoj i psihološkoj kontroli (Schaefer, 1965), dok se za roditeljsku toplinu može govoriti o dva pola dimenzije; prihvaćanje i odbacivanje (Rohner, 2016).

Dimenzija emocionalnosti odnosi se na emocije koje roditelj pokazuje prema djetetu i obrnuto (Barber, 1996). Prema Belsky i Isabella (1988) topao odnos između roditelja i djeteta uključuje privrženost i srdačnost u odnosu te pružanje bezuvjetne ljubavi. Također, dijelom dimenzije emocionalnosti se smatra roditeljska podrška, a dijete podržavajućih roditelja osjeća se voljeno i prihvaćeno te shvaća da je sve što njegovi roditelji čine u svrhu njegove dobrobiti (Klarin i Đerđa, 2014). Roditelji izražavaju emocionalnu toplinu na različite načine, a pri tom koriste verbalne pohvale djeteta, prihvaćaju njegovo ponašanje i osobine, pružaju mu utjehu, lijepe riječi. Osim toga, podržavajući roditelji često koriste nježne fizičke dodire kroz grljenje, poljupce, igranje s djecom i slično. S druge strane, roditeljsko odbijanje djeteta očituje se kroz odsutnost

topline, neodobravanje osobnosti djeteta ili zamjeranje određenih karakteristika djeteta (Belsky i Isabella, 1988). Rohner (1975, prema Belsky i Isabella, 1988) ukazuje na postojanje dviju komponenata roditeljskog odbacivanja; agresivnost i ravnodušnost u odnosu prema djetetu. Agresivnost se može predstaviti kroz neprijateljsko ponašanje roditelja pri čemu je roditelj sklon učestalijoj ljutnji i bijesu prema djetetu što može dovesti do toga da se dijete osjeća povrijeđeno. S druge strane, ravnodušnost se manifestira kroz zanemarivanje dječjih osjećaja, njegovih ponašanja, potreba. Emocionalnost roditelja pokazala se iznimno važnom za dječji razvoj. U slučajevima kada roditelji pokazuju manje ugodne emocije prema svojoj djeci, ne pokazuju veliku brigu za njih ili ih odbacuju, kritiziraju, djeca su sklonija biti agresivna prema drugima te ne razvijaju adekvatno samopoštovanje (Onyskiw i Hayduk, 2001).

Druga dimenzija roditeljskog ponašanja odnosi se na uspostavljanje određene razine kontrole i pravila u svrhu ograničavanja dječjeg ponašanja i doživljavanja. Dva su ekstrema unutar kojih roditelji provode pravila i nadzor nad svojom djecom. S jedne strane su permissivni roditelji koji postavljaju malo pravila ili nisu dosljedni u njihovu provođenju pri postupanju s djetetom, dok su s druge strane roditelji koji provode visoki stupanj kontrole nad svojim djetetom, dosljedni su i ustrajni u primjeni pravila i ograničenja (Belsky i Isabella, 1988). Osim toga, roditeljska kontrola može se podijeliti na bihevioralnu i psihološku. Primjena bihevioralne kontrole odnosi se na nadziranje djetetovog ponašanja te se smatra pozitivnim oblikom kontrole. Za roditelje koji primjenjuju slabu bihevioralnu kontrolu, smatra se da su popustljivi (Keresteš i sur., 2012). S druge strane, koristeći postupke visoke bihevioralne kontrole poput jasnih očekivanja i postavljanja strogih granica, djetetu se nastoje osvijestiti moguće posljedice njegovog ponašanja (Barber, 1996) te mu pomoći oko izbora koji su mu predstavljeni od strane vanjskog svijeta smanjujući tako tjeskobu koja se pri tom može javiti (Schoppe-Sullivan i sur., 2007). Također, postupcima bihevioralne kontrole dijete tijekom razvoja usvaja pravila i standarde ponašanja koja su u skladu s njegovim okruženjem (Klarin i Đerđa, 2014). Međutim, pretjerana bihevioralna kontrola od strane roditelja može dovesti do toga da dijete gubi motivaciju za različita postignuća (Klarin, 2006), dok je potpuni izostanak ili nedostatak bihevioralne kontrole povezan s eksternaliziranim problemima djece i adolescenata kao što su impulzivnost, agresivnost, konzumiranje opojnih sredstava i slično (Barber i sur., 1996; Klarin, 2006). Psihološka kontrola kao drugi oblik roditeljske

kontrole počela se eksplicitnije pojavljivati tek od šezdesetih godina prošlog stoljeća za što je zaslužan rad Schaefera (1965). Na temelju istraživanja, Keresteš i suradnici (2012) zaključuju kako je restriktivna kontrola dio psihološke kontrole. Postupci preko kojih roditelji vrše psihološku kontrolu nad djetetom uključuju intruzivnost, manipulaciju dječjim emocijama, izazivanje osjećaja srama, krivnje, nametanje roditeljske moći, uskraćivanje ljubavi (Džida i sur., 2020). Takva ponašanja Barber (1996) povezuje s postupcima iz razvojne povijesti roditelja ili njihovim emocionalnim iskustvima radije nego sa specifičnim događajem u interakciji roditelj-dijete. Primjenom psihološke kontrole, roditelj manipulira dječjom ljubavlju te na taj način štetno utječe na aspekte psihološkog i emocionalnog razvoja djeteta zbog čega se gotovo isključivo smatra negativnim oblikom kontrole (Barber, 1996). Scharf i suradnici (2015) razlikuju psihološku kontrolu orijentiranu na ovisnost i psihološku kontrolu usmjerenu na postignuće. Prvu koriste roditelji kada percipiraju da se dijete, fizički ili emocionalno distanciralo pa ga psihološkom kontrolom nastoje zadržati u svojoj blizini, a posljedice takvog postupanja mogu se očitovati kroz probleme s prilagodbom kod djeteta. S druge strane, kada djeca ne udovoljavaju roditeljskim standardima, roditelji su skloni koristiti psihološku kontrolu usmjerenu na postignuće. Primjenom iste, roditelji nastoje ostvariti da su njihova djeca izvrsna u različitim situacijama vezanim za postignuća zbog čega djeca kasnije mogu razviti neprilagođeni perfekcionizam.

1.2. Očinstvo

Roditeljstvo se do sedamdesetih godina prošlog stoljeća gotovo izjedanačavalo s majčinstvom. Do tada su istraživanja bila pretežno usmjerena na promatranje majčinih roditeljskih postupaka, zanemarujući na taj način ulogu oca u odgoju djeteta (Belsky i sur., 1995). Nije nužno da pojam oca podrazumijeva genetsku povezanost s djetetom, naprotiv, ulogu oca sve češće preuzimaju muškarci koji su partneri majke djeteta, zatim izvanbračni partneri, rastavljeni očevi, muškarci koji imaju dijete u kohabitacijskom obliku partnerskog odnosa i drugo (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Istraživanja koja su se bavila očinstvom najprije su bila usmjerena na posljedice odsutnosti oca na socijalizaciju sina, zatim na očinstvo kao podršku majčinstvu, a u današnje vrijeme sve više se promatra očev jedinstven doprinos u odgoju djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Važnost sudjelovanja oca u brizi i skrbi oko djeteta prepoznali su dječji psiholozi kada su zaključili da se uloga oca odražava ne samo na

djetetovu dobrobit (Lynn, 1974), već i dobrobit oca (Greenberg i Morris, 1974). Ipak, do devedesetih godina prošlog stoljeća još uvijek se isticala muškarčeva uloga u osiguravanju financijske stabilnosti i prehranjivanju obitelji (Belsky i sur., 1995), više nego brizi oko djece. U suvremenom poimanju obitelji, potiče se da muškarac, pored hraniteljske uloge u obitelji, preuzme određene kućanske poslove i intenzivnije se uključi u brigu oko djeteta (Pernar, 2010). Razlog veće uključenosti oca može se potražiti i u nalazima koji ukazuju da su kroz povijest, više nego danas, muškarci bili skloniji definirati vlastiti uspjeh kroz stručnost i ekonomsku stabilnost (Lamb i sur., 1985), dok se kasnije pokazalo da očevi izvještavaju o većem zadovoljstvu interakcijama s djecom i drugim članovima obitelji nego poslom (Pleck, 1983). Također, žene su danas više uključene u poslovni svijet nego je to bilo ranije, zbog čega je naglašena potreba podjele poslova u kući i brige oko djeteta između muškarca i žene (Pernar, 2010). Također, utvrdilo se da očev angažman u odgoju djeteta te njegova interakcija s njime, omogućuje djetetu sigurnost u novim i nepoznatim okruženjima te ga potiče na preuzimanje rizika i zauzimanje za sebe (Paquette, 2004).

Nadalje, suvremeni pristup proučavanju roditeljstva istaknut je unutar Bronfenbrennerovog (1977) ekološkog modela razvoja u kojem je naglašena važnost djetetovog okruženja i interakcije s drugima. Modelom se pretpostavlja aktivan razvoj pojedinca unutar različitih sustava koji na pojedinca ne djeluju na jednak način, a polazi od pretpostavke da je razvoj pojedinca u najvećoj mjeri određen utjecajima iz njemu najbližeg sustava - obitelji. Dječje ponašanje je pod utjecajem roditeljskih postupaka, ali su i roditeljski postupci određeni karakteristikama i postupcima djeteta. Također, na razvojne ishode djeteta, uz postupke i osobnost pojedinog roditelja, djeluje i odnos između dvaju roditelja, a pored toga u obzir se uzimaju i značajke odnosa koji se ne odvijaju isključivo u djetetovoj primarnoj zajednici. Obzirom da se obitelj kao cjelina nalazi unutar većeg sustava, poput susjedstva, prijatelja, rodbine i drugih, nužno je promatrati i utjecaje iz takvih izvora, kao i širih društvenih i kulturalnih okružja (Bronfenbrenner, 1977). Na temelju Bronfenbrennerove (1979) perspektive razvoja djeteta, Belsky (1984) je razradio procesni model roditeljstva ističući tri skupine determinanti roditeljstva; karakteristike roditelja, karakteristike djeteta te kontekstualne izvore stresa i podrške.

Kada je riječ o karakteristikama roditelja, model pretpostavlja da se na osnovi spola roditelja, njihovih osobina ličnosti te razvojne povijesti (kakve su odnose uspostavljali i održavali sa svojim roditeljima) mogu predviđati njihovi roditeljski postupci. Oslanjajući se na takve pretpostavke, u istraživanjima su često ispitane razlike između roditeljskih postupaka majki i očeva, a rezultati ovise o promatranom aspektu roditeljstva. S jedne strane, istraživanja ukazuju na razlike u postupcima pozitivnog roditeljstva kao što su roditeljsko prihvaćanje, pružanje autonomije, pozitivnog discipliniranja i nadzora, pri čemu su majke sklonije takvim ponašanjima. Međutim značajnost spolnih razlika nije utvrđena kada je riječ o postupcima negativnog roditeljstva kojima pripada psihološka kontrola i postupci negativnog discipliniranja (Sočo i Keresteš, 2011). Također, Reić Ercegovac (2011) u svom istraživanju nije utvrdila značajne razlike između majki i očeva u procjeni vlastite roditeljske kompetentnosti, kao niti zadovoljstva roditeljskom ulogom. Prilikom ispitivanja odnosa osobina ličnosti roditelja i roditeljstva, istraživači su se više usmjeravali na patološke obrasce psihološkog funkcioniranja poput depresivnosti i anksioznosti roditelja, posebno majki, promatrajući njihov utjecaj na razvojne ishode i karakteristike djeteta. Simons i suradnici (1993) su u svom istraživanju utvrdili da su majke sa simptomima depresivnosti sklonije pretjeranoj disciplini te im u odnosu s djecom nedostaje emocionalne topline, a takve rezultate je na hrvatskom uzorku očeva djece osnovnoškolske dobi, utvrdila Ercegović (2019) u svom istraživanju. U pogledu odnosa roditelja s njihovim roditeljima/skrbnicima, oni koji su ostvarili sigurnu privrženost ujedno više prihvaćaju svoju djecu te im pružaju više podrške, u odnosu na roditelje koji su razvili nesigurnu privrženost sa svojim skrbnicima (van Ijzendoorn, 1995).

Pored karakteristika roditelja, Belsky (1984) tvrdi kako na roditeljske postupke djeluju spol, dob, temperament i sposobnost djeteta. Istraživanje Keresteš (2002) pokazuje da roditelji koriste više kontrolirajuće postupke prema sinovima, nego prema kćerima, dok u pogledu emocionalnosti roditelja nije bilo razlike obzirom na spol djeteta, što kasnije potvrđuju i rezultati istraživanja Jonjić (2020) i Marković (2018). Ipak, Macuka (2010) je utvrdila kako su očevi skloniji pokazivati više emocionalne topline prema muškoj djeci nego prema ženskoj. U pogledu dobi djeteta, Smetko (2020) je na temelju rezultata istraživanja s roditeljima djece u dobi od četiri do sedamnaest godina utvrdila kako dob djeteta značajno negativno predviđa očevu roditeljsku podršku, a

Marković (2018) je takve rezultate dobila u istraživanju s očevima djece viših razreda osnovne škole. S druge strane, Jonjić (2020) u svom istraživanju s djecom nižih razreda osnovne škole nije pronašla povezanost percipirane roditeljske podrške očeva s dobi djeteta. Čudina- Obradović i Obradović (2006), po pitanju očevog angažmana u odgoju djeteta, a posebice kvalitete njegovog odnosa s djetetom, navode da se povećava s dobi djeteta te se o najvećoj promjeni govori na prijelazu iz predškolskog u školsko razdoblje. Varijacije u roditeljskim ponašanjima određene su i na temelju razlika u temperamentu djeteta. Primjerice očevi djece koja nemaju uredan ritam spavanja i hranjenja te su manje prilagodljiva, pokazuju više stresa i manje su zadovoljni vlastitom roditeljskom ulogom što može predstavljati potencijalni čimbenik rizika za odnos roditelja i djeteta (Walker, 2000).

Treća skupina determinanti roditeljstva, prema Belskyjevom modelu (1984), odnosi se na podršku i njene različite oblike; emocionalna, instrumentalna podrška ili društvena očekivanja o (ne)poželjnosti određenog ponašanja (Mitchell i Trickett, 1980). Različiti su izvori putem kojih roditelji mogu primiti podršku, no najdostupnijom se vrlo često smatra podrška partnera. Međutim svi roditelji ne primaju zadovoljavajuću partnersku podršku stoga potporu pronalaze u drugim oblicima socijalnih odnosa poput onih s rodbinom, prijateljima, susjedima... Od ranije su poznati nalazi kako visoka socijalna podrška doprinosi psihološkoj dobrobiti pojedinca što se prepoznaje i u rezultatima prema kojima je percepcija socijalne podrške značajno povezana s roditeljskom percepcijom uspješnijeg snalaženja u roditeljskoj ulozi (Reić Ercegovac, 2011).

1.3. Osobine ličnosti i roditeljsko ponašanje

Osobine ličnosti odnose se na primarne sklonosti osobe, koje u interakciji s okolinom omogućuju pojedincu karakteristične prilagodbe poput vještina, stavova, uvjerenja i odnosa s drugima (Costa i McCrae, 1994). Različiti modeli ličnosti varirali su u broju temeljnih osobina koje su pretpostavljali (Eysenck, 1991), no najpoznatijim se smatra petofaktorski model s osobinama ekstraverzije, neuroticizma, savjesnosti, ugodnosti i otvorenosti prema iskustvu (Costa i McCrae, 1988).

Ekstraverzija podrazumijeva uspostavljanje čestih i kvalitetnih odnosa s drugim ljudima, sklonost doživljavanju sreće, visoku razinu energije, potrebu za čestom

stimulacijom te u konačnici, pozitivan afekt (Huver i sur., 2010). Obzirom na karakteristike koje se odnose na ekstravertiranu osobu, može se pretpostaviti da će roditelji koji imaju visoke rezultate na ovoj dimenziji, ostvarivati pozitivne interakcije s djetetom, uspostavljati kvalitetnu komunikaciju s njim/njom te uživati u njegovoj/njezinoj blizini (Reić Ercegovac, 2011). Ganiban i suradnici (2009) su takvu pretpostavku provjerili te utvrdili pozitivnu povezanost s roditeljskom toplinom te negativnu s negativnošću roditelja. Na hrvatskom uzorku roditelja utvrđena je pak neznačajnost ekstraverzije za emocionalnu toplinu roditelja što se objasnilo time da društvenost koja je tipična za ekstravertirane pojedince ne podrazumijeva nužno toplinu u interakcijama s drugima (Smetko, 2020). Nadalje, ovi roditelji su skloni autoritativnom stilu roditeljstva kojeg karakterizira visoka razina podrške i kontrole (Huver i sur., 2010). Prema Belskyju i suradnicima (1995) očevo razigrani stil roditeljstva se može konzistentno predvidjeti na temelju dimenzije ekstraverzije uz objašnjenje da karakteristike ekstravertiranog pojedinca odgovaraju stereotipu muške razigranosti. Uz ove rezultate, u literaturi su postojani i nalazi prema kojima ekstraverzija ne predviđa strogu kontrolu (Huver i sur., 2010).

Osobinu neruotizma karakterizira uznemirenost, tjeskoba, napetost te općenito negativan afekt pa ove karakteristike mogu narušiti sposobnost roditelja za uspostavljanje pozitivnih i ugodnih interakcija s djetetom i poljuljati njegovu/njezinu spremnost na adekvatno odgovaranje na djetetove potrebe (Prinzie i sur., 2009). Suprotan pol neuroticizmu je emocionalna stabilnost koja motivira pojedinca na usmjeravanje pozitivnih emocija i brige o djetetu (Metsapelto i Pulkkinen, 2003). Nadalje, učinci neuroticizma na roditeljske postupke mogu biti dvojaki, odnosno visoki neuroticizam kod roditelja može se odraziti na pretjerano kontroliranje djeteta (bihevioralno i psihološki), ali i na nedostatak emocionalne topline (Prinzie i sur., 2009). U prilog ovim rezultatima ide istraživanje Belskyja i suradnika (1995) na temelju kojih zaključuju da očevi s visokim rezultatima na neuroticizmu pružaju manje kognitivnih poticaja djetetu te su emocionalno hladniji u odnosu s njima. U pogledu kontrole, Huver i suradnici (2009) objašnjavaju rezultate prema kojima emocionalna stabilnost negativno predviđa strogu kontrolu time da su roditelji nisko na ovoj dimenziji skloni visokim očekivanjima i nestrpljivošću da znaju gdje im je dijete, zbog čega često pribjegavaju pretjeranim reakcijama kojima nastoje strogo kontrolirati dijete.

Savjesna osoba teži organizaciji i planiranju, ima visoke standarde te je orijentirana na cilj (Prinzie i sur., 2009) stoga se za savjesne roditelje očekuje održavanje strukture u odgoju djeteta te dosljednost u postupcima. Rezultati istraživanja Aluja i suradnika (2007) utvrđuju pozitivnu korelaciju majčine savjesnosti i njezine osjetljivosti prema djetetu, no Denissen i suradnici (2009) na uzorku roditelja s djecom u dobi od jedanaest do šesnaest godina zaključuju o pozitivnoj predikciji topline na temelju savjesnosti, no samo kod očeva. Za majke se pokazalo da je riječ o negativnoj predikciji (Denissen i sur., 2009) što teoretičari društvenih uloga mogu objasniti razlikama u društvenom očekivanju između muškarca i žene prema kojima se očekuje da su žene nježnije i brižnije od muškaraca, dok se za muškarce očekuje da preuzmu veću odgovornost i ulogu u vođenju i usmjeravanju obitelji (Eagly i Johannesen-Schmidt, 2001). Po pitanju negativne kontrole i roditeljske savjesnosti, rezultati su nedosljedni. Naime, Denissen i suradnici (2009) ne prepoznaju razlog zbog kojeg bi savjesnost i kontrola bile povezane, budući da savjesni roditelji već imaju kontrolu nad svojim životom stoga ne pokazuju potrebu dodatno ju jačati. Pri ispitivanju roditeljskog ponašanja, Losoya i suradnici (1997) pronalaze negativnu povezanost savjesnosti i negativne kontrole, dok istraživanje Olsen i suradnika (1999) pokazuje da savjesne majke zbog vlastite potrebe za organizacijom i pravilima, pribjegavaju restriktivnoj kontroli djeteta.

Osobina ugodnosti se očituje kroz dobru narav, poslušnost, povjerenje i suosjećanje pa se za ugodne roditelje pretpostavlja visoka odgovornost, strukturiranost i podrška djetetu (Belsky i Barends, 2002). Kvalitetno roditeljstvo zahtijeva od pojedinca veliki potencijal za ostvarivanje nježnih i bliskih interakcija kao i specifične interpersonalne vještine (Klohnen, 1996), a ugodni roditelji pokazuju upravo navedene karakteristike. U skladu s time, rezultati istraživanja ukazuju na postojanje pozitivne povezanosti ugodnosti s osjetljivim i toplim roditeljstvom. Ovi roditelji s djetetom uspostavljaju suradnju i povjerenje u odnosu (Denissen i sur., 2009; Reić Ercegovac, 2011). Pored toga, pokazala se negativna korelacija ugodnosti i osobina negativnog afekta poput ljutnje i hostilnosti pa se tako može pretpostaviti kako će manje ugodni roditelji biti skloniji negativno komunicirati s djetetom (Reić Ercegovac, 2011) i koristiti druge oblike negativnog roditeljskog ponašanja (Losoya i sur., 1997). Međutim, istraživanje Prinzie i suradnika (2004) pruža oprečne rezultate, prema kojima je ugodnost pozitivno

povezana sa prisilom, dok Huver i suradnici (2010) nisu pronašli ugodnost značajnim prediktorom stroge roditeljske kontrole.

Posljednja od temeljnih osobina ličnosti odnosi se na otvorenost prema iskustvu, a osobe visoko na ovoj dimenziji imaju originalne, maštovite ideje te su širokog interesa (Reić Ercegovac, 2011). Takve karakteristike olakšavaju roditeljima prihvaćanje djetetovih emocija, potreba i prava. Također, roditelji otvoreniji za iskustva su svjesni vlastitih nedostataka pri postupanju s djetetom te pažljivo promatraju vlastite vrijednosti u procesu odgoja djeteta (Metsapelto i Pulkkinen, 2003). U istraživanju Losoya i suradnika (1997) utvrđeni su rezultati prema kojima su roditelji visoko na dimenziji intelekta brižni i osjetljivi na dječje potrebe, dok Aluja i suradnici (2007) u svom istraživanju potvrđuju takve nalaze, no samo za očeve. Smatra se i da će roditelji koji postižu visoke rezultate na dimenziji otvorenosti prema iskustvu biti više stimulirajući pri odgoju djeteta (Prinzle i sur., 2009) te će manje primjenjivati postupke koji se odnose na restriktivnu kontrolu u svrhu discipliniranja djeteta (Metsapelto i Pulkkinen, 2003).

1.4. Zadovoljstvo partnerskim odnosom

Većina ljudi se barem jednom u životu nalazi u ulozi romantičnog partnera, a nerijetko partnerski odnosi prerastaju u brak ili kohabitacijsku zajednicu unutar koje se odnos između partnera dodatno razvija. Iskustvo braka često se poistovjećuje s doživljajem sreće, međutim danas se sve više svjedoči rastavama braka i prekidima drugih oblika partnerskog odnosa. Događaji poput prekida i razvoda mogu biti rezultatom nižeg zadovoljstva odnosom, a često označavaju prekretnicu u životu osobe, uz prisutne (negativne) posljedice po dobrobit pojedinca (Bloom i sur., 1978). Iako je kroz povijest često bračna kvaliteta promatrana kroz zadovoljstvo brakom, Obradović i Čudina-Obradović (1998) su u svom radu obuhvatili različite definicije kvalitete u braku te napravili podjelu u tri skupine; bračna kvaliteta kao bračno zadovoljstvo, bračna kvaliteta kao prilagodba bračnih partnera te bračna kvaliteta kao procjena kvalitete odnosa s partnerom. Široko prihvaćena definicija zadovoljstva partnerskim odnosom odnosi se na subjektivnu evaluaciju odnosa s partnerom (Anderson i sur., 1983). Također, različiti su načini na koje se mjeri zadovoljstvo brakom pri čemu se istraživanja dijele na ona koja ovaj konstrukt mjere samo jednom česticom, primjerice, „Koliko ste zadovoljni svojim brakom ili bračnim odnosima?“ (Bowman, 1990; prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998) te ona istraživanja koja uključuju veći broj čestica. Ipak, rezultati potonjih u velikoj

mjeri se poklapaju s rezultatima dobivenim na temelju samo jedne čestice (Levinger, 1976). Prednost mjerenja većim brojem čestica očituje se u dobivanju uvida u specifične sastavnice kvalitete u braku. Nadalje, Obradović i Čudina-Obradović (1998) tvrde kako na bračno zadovoljstvo utječu osobine i značajke pojedinog partnera prije braka, zatim značajke braka i bračni procesi te radna i socijalna okolina. Uz to ne treba zanemariti varijablu godina provedenih u braku budući da postoje nalazi da zadovoljstvo brakom ne prati linearan odnos tijekom godina, već partneri izvještavaju o najvećem zadovoljstvu na početku braka te bez djece, zatim o nešto nižem zadovoljstvu brakom dok kasnije ponovno dolazi do porasta (Belsky, 1988; prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998).

Velik broj istraživanja bavio se razlikama u bračnom zadovoljstvu između muškaraca i žena pri čemu rezultati nekih istraživanja ukazuju na postojanje razlika prema kojima su muškarci zadovoljniji brakom nego žene (Jackson i sur., 2014; Marković, 2018; Štironja Borić, 2011), dok druga istraživanja ne pronalaze razlike obzirom na spol (Čudina-Obradović i Obradović, 2001). U kontekstu postojanja spolnih razlika, moguće ih je povezati s razlikama u socijalizaciji prema kojima žene izvještavaju o većoj važnosti emocionalnog aspekta odnosa (Acitelli i Young, 1994). Pored toga, pokazalo se da žene teže podnose konflikte u braku te u tom pogledu prve nastoje potražiti pomoć u rješavanju konflikata kroz bračne terapije, a s druge strane, sklonije su i inicirati razvod (Jackson i sur., 2014). Spolne razlike su postojane i u pogledu varijabli koje muškarci odnosno žene smatraju važnijima za zadovoljstvo brakom. Naime, žene na prvom mjestu ističu pozitivno ponašanje muža i žene kao što su poštovanje, ljubav, izostanak konflikta, zatim pozitivno ponašanje muža i seksualno zadovoljstvo. S druge strane, za muškarce su se najprediktivnijima pokazale varijable pozitivnog ponašanja žene i muža i seksualno zadovoljstvo, a ostale varijable koje su žene smatrale bitnima za zadovoljstvo brakom, za muškarca su bile znatno manje važne (Obradović i Čudina Obradović, 1998).

1.5. Zadovoljstvo partnerskim odnosom i roditeljska ponašanja

Kao što je Belsky (1984) pretpostavio u svom modelu, roditeljski postupci određeni su, između ostalog, i zadovoljstvom partnerskim odnosom. Međutim, očekivanja o smjeru u kojem zadovoljstvo odnosom djeluje na roditeljske postupke nisu konzistentna. Naime, Erel i Burman (1995) u svom istraživanju pronalaze rezultate prema kojima roditelji koji su manje zadovoljni odnosom s partnerom, pokazuju negativna

ponašanja u odnosu s djetetom. S druge strane, pojedini istraživači su vjerovali da niže zadovoljstvo brakom predviđa pozitivne roditeljske postupke (Goldberg i Easterbrooks, 1984). Takva podjela među rezultatima dovela je do razvijanja dviju hipoteza: hipoteze prelijevanja te kompenzacijske hipoteze. U pogledu hipoteze prelijevanja, termin je preuzet iz sociološke literature, a odnosi se na direktno prenošenje emocija, raspoloženja i ponašanja iz jednog konteksta u drugi (Repetti, 1987; prema Erel i Burman, 1995). Pretpostavlja se da će roditelji koji su zadovoljniji bračnim odnosom pružati djetetu više podrške i biti osjetljiviji na njegove/njezine potrebe nego roditelji koji su manje zadovoljni odnosom sa supružnikom. Na isti način konflikt u partnerskim odnosima može biti preprekom za uspostavljanje pozitivnog i kvalitetnog odnosa roditelja s djetetom (Easterbrooks i Emde, 1988; prema Erel i Burman, 1995). Suprotnost hipotezi prelijevanja predstavlja kompenzacijska hipoteza prema kojoj niže zadovoljstvo brakom može biti faktor zbog kojeg će se roditelj više usmjeriti na dijete, kompenzirajući na taj način nezadovoljstvo bračnim odnosom. Pored toga, prema ovoj hipotezi rođenje djeteta u obitelji u kojoj je prethodno bračno zadovoljstvo bilo visoko, remeti partnerski odnos što potencijalno može narušiti odnos između roditelja i djeteta (Easterbrooks i Emde, 1988; prema Erel i Burman, 1995). Kwok i suradnici (2015) prepoznaju treću hipotezu koja proizlazi iz teorije obiteljskih sustava prema kojoj su podsustavi unutar obitelji povezani pa se na temelju ove pretpostavke može iznijeti zaključak o dvosmjernosti odnosa između bračnih interakcija i interakcija roditelja s djetetom.

U istraživanju Reić-Ercegovac (2011) utvrđena je korelacija između zadovoljstva brakom i zadovoljstva roditeljstvom na temelju koje se da zaključiti da roditelji koji su zadovoljniji svojim odnosom s partnerom procjenjuju da se bolje suočavaju s izazovima roditeljstva pri čemu ulogu ima skladnost partnera po pitanju odgojnih postupaka. Osim toga roditelji zadovoljniji brakom su emocionalno topliji prema svojoj djeci te ih u manjoj mjeri odbacuju od sebe (Aluja i sur., 2007). S druge strane, roditelji u konfliktnim odnosima češće koriste pojedine oblike negativnog roditeljskog ponašanja kao što je stroga disciplina (Krishnakumar i Buehler, 2000) koju ne primjenjuju dosljedno, a uz to ne odgovaraju na primjeren način na djetetove potrebe (Katz i Gottman, 1996) te su skloni snažno psihološki kontrolirati dijete (Cummings i sur., 2000). Također, konflikti među roditeljima mogu biti posebno rizični za adolescente zbog moguće izloženosti većem broju roditeljskih sukoba u odnosu na mlađu djecu, kao i specifične razvojne zadaće u

tom razdoblju, koja uključuje uspostavljanje autonomije od strane roditelja (Stone i sur., 2002).

U istraživanjima se pokazalo da bračni odnosi ne djeluju nužno na direktan način na roditeljske postupke. Belsky (1984) pretpostavlja da na širi kontekst u kojem se odvijaju interakcije roditelja i djeteta, kao što je partnerski odnos oca i majke, djeluju osobine ličnosti roditelja, koje onda neizravno djeluju na roditeljske postupke. Tako su Olsen i suradnici (1999) u svom istraživanju s bakama i majkama utvrdili da zadovoljstvo partnerskim odnosom predstavlja medijatorsku varijablu u odnosu između pojedinih osobina ličnosti i majčinog roditeljskog ponašanja. Cowan i Cowan (1985, prema Levy-Shiff i Israelashvili, 1988) rezultatima svojeg istraživanja upućuju na prijenos bračne kvalitete na kvalitetu odnosa roditelja s djetetom koji dijelom može biti funkcija osobina ličnosti jer je stupanj sudjelovanja muškarca u braku i obitelji različit ovisno o osobinama ličnosti muškarca. Krishnakumar i Buehler (2000) u svom radu spominju i mogućnost da zadovoljstvo partnerskim odnosom i roditeljsko ponašanje nisu povezani što objašnjavaju time da roditelji koji su manje zadovoljni brakom mogu „razdvojiti“ vlastitu bračnu i roditeljsku ulogu i ustrajati u cilju da budu bolji roditelji. Na hrvatskom uzorku očeva djece predškolske dobi, Štironja i suradnici (2011) su također utvrdili rezultate prema kojima zadovoljstvo brakom nije značajno predviđalo niti pozitivna niti negativna roditeljska ponašanja očeva.

Većina dosadašnjih istraživanja o roditeljstvu u Hrvatskoj provedena je s očevima djece dojenačke dobi i najranijeg djetinjstva ili s adolescentima, stoga je važno istražiti i roditeljsko ponašanje očeva djece osnovnoškolske dobi. Također, polazeći od Belskyjevog procesnog modela roditeljstva (1984), iznimno je bitno pri predviđanju roditeljskog ponašanja uzeti u obzir različite domene odrednica roditeljskog ponašanja, čega manjka u istraživanjima ovog konstrukta. Uslijed promjene stava u društvu, pa i samih očeva, o uključenosti očeva u odgoj djece, poželjno je da su istraživanja o odrednicama očinstva više u istraživačkom fokusu. Zbog svega navedenog, svrha ovog rada je utvrditi odnos očevih roditeljskih ponašanja, njegovih osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom kao odrednicama roditeljskog ponašanja.

2. Cilj i problemi

Cilj istraživanja je ispitati odnos roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti kod očeva djece osnovnoškolske dobi. U tu svrhu postavljeni su sljedeći istraživački problemi i hipoteze:

1. problem: Utvrditi doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju roditeljske podrške očeva djece osnovnoškolske dobi.

Hipoteza 1: Očekuje se statistički značajan doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju roditeljske podrške očeva djece osnovnoškolske dobi. Ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom će pozitivno predviđati roditeljsku podršku, dok će je neuroticizam negativno predviđati.

2. problem: Utvrditi doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju restriktivne kontrole očeva djece osnovnoškolske dobi.

Hipoteza 2: Očekuje se statistički značajan doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju restriktivne kontrole očeva djece osnovnoškolske dobi. Ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom će negativno predviđati restriktivnu kontrolu, dok će je neuroticizam pozitivno predviđati.

3. problem: Ispitati medijacijsku ulogu zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja očeva djece osnovnoškolske dobi.

Hipoteza 3: Na temelju Belskyjevog procesnog modela roditeljstva očekuje se značajan medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu osobina ličnosti i roditeljske podrške očeva, kao i osobina ličnosti i restriktivne kontrole očeva.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 988 očeva učenika trećih, četvrtih i petih razreda osnovnih škola u Varaždinskoj i Osječko-baranjskoj županiji. Raspon godina sudionika kreće se od 26 do 65 godina ($M=43,66$, $SD=5,41$). Od ukupnog broja sudionika, najveći broj njih je trenutno oženjen (92,7%), dok manji broj sudionika trenutno živi u izvanbračnoj zajednici (6,1%) ili je u vezi (1,2%). U pogledu obrazovanja, najviše je očeva sa završenim srednjoškolskim (61%) i fakultetskim obrazovanjem (22,2%), a

najmanje je onih sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem (2,4%). Trenutno je većina sudionika zaposlena na puno radno vrijeme (91,5%), dok je najmanje očeva koji su zaposleni na dio radnog vremena (1,3%) ili trenutno nisu zaposleni, ali obavljaju honorarne poslove (1,1%).

3.2. Instrumenti

Roditeljsko ponašanje

U svrhu ispitivanja roditeljskih ponašanja očeva, točnije roditeljske podrške i restriktivne kontrole korišten je *Upitnik roditeljskog ponašanja URP29* (Keresteš i sur., 2012). Upitnik se sastoji od ukupno 29 čestica koje se grupiraju u sedam teorijski pretpostavljenih podljestvica: Toplina (4 čestice, npr. „S djetetom imam topao i blizak odnos“), Autonomija (4 čestice, npr. „Učim svoje dijete da je važno da se bori za sebe i svoje ideje“), Induktivno rezoniranje (5 čestica, npr. „Objašnjavam djetetu razloge za postojanje pravila“), Roditeljsko znanje (4 čestice, npr. „Obično znam kada će dijete u školi pisati test ili odgovarati“), Intruzivnost (4 čestice, npr. „Kada se dijete ne ponaša kako ja želim, prigovaram mu i kritiziram ga“), Kažnjavanje (5 čestica, npr. „Pljusnem dijete kada se loše ponaša“) i Popustljivost (3 čestice, npr. „Popustljiv/a sam prema djetetu“). Navedene aspekte roditeljskog ponašanja moguće je grupirati u tri globalne dimenzije; Roditeljska podrška (Toplina, Autonomija, Roditeljsko znanje i Induktivno rezoniranje), Restriktivna kontrola (Intruzivnost i Kažnjavanje) i Popustljivost. Upitnik postoji u verzijama namijenjenim samoprocjenama majki i očeva te verzijama prilagođenim dječjim procjenama roditeljskih ponašanja zasebno majki i očeva. Zadatak sudionika je da na ljestvici od 1 (*uopće nije točno*) do 4 (*u potpunosti točno*) procijene u kojoj se mjeri pojedina tvrdnja odnosi na njih, ukoliko upitnik ispunjava majka ili otac, odnosno u kojoj mjeri pojedina tvrdnja odgovara ponašanju oca ili majke, ako Upitnik ispunjava dijete. Ukupni rezultat na pojedinoj dimenziji dobiva se računanjem prosječnog rezultata na česticama podljestvica koje pripadaju pojedinoj dimenziji. Koeficijenti pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alfa) kreću se oko viših vrijednosti za dimenzije roditeljskog ponašanja u odnosu na pojedine podljestvice te za očeve iznose redom 0,86 za Roditeljsku podršku, 0,74 za Restriktivnu kontrolu te 0,70 za Popustljivost (Keresteš i sur., 2012). U ovom istraživanju, vrijednost Cronbach alfa za Roditeljsku podršku očeva iznosi 0,91, a za Restriktivnu kontrolu 0,74, a za Popustljivost 0,70.

Budući da je Popustljivost mjerena sa znatno manjim brojem čestica (svega tri čestice), ova dimnezija se nije koristila u istraživanju.

Osobine ličnosti

Osobine ličnosti mjerene su Upitnikom ličnosti *IPIP15* (eng. *International Personality Item Pool*; Goldberg, 1999; Milas, 2007). Upitnik mjeri pet osobina ličnosti; ekstraverzija (npr. „Lako sklapam prijateljstva“), neuroticizam (npr. „Lako se uzrujam“), savjesnost (npr. „Volim red“), ugodnost (npr. „Suosjećam s drugima“) i intelekt (npr. „Vladam mnoštvom podataka“) pri čemu je svaka, u ovoj skraćenoj verziji upitnika, predstavljena s tri čestice. Zadatak sudionika je da na ljestvici od 1 (*potpuno netočno*) do 5 (*potpuno točno*) procijene koliko su navedene tvrdnje točne za njih. Ukupni rezultat za svaku od osobina ličnosti formira se na temelju prosječnog rezultata na odgovarajućim česticama, nakon rekodiranja negativno orijentiranih čestica. Vrijednosti koeficijenata pouzdanosti kreću se od 0,59 za ugodnost do 0,78 za emocionalnu stabilnost (Milas, 2007). U ovom istraživanju vrijednost Cronbach alfa za ekstraverziju iznosi 0,68, za neuroticizam 0,79, za savjesnost 0,68, za ugodnost 0,59 te za intelekt 0,65. Dakle, vrijednosti pouzdanosti za sve osobine ličnosti, osim neuroticizma, su ispod zadovoljavajućih što je posljedica mjerenja svake od osobina ličnosti sa samo tri čestice. Slično kao i u istraživanju Milasa (2007) niska pouzdanost se kompenzira relativno velikim brojem sudionika u istraživanju. Ipak, svakako je potrebno uzeti u obzir pouzdanost ovih varijabli pri interpretaciji, obzirom da su njihove korelacije s drugim varijablama gotovo sigurno podcjenjene.

Zadovoljstvo partnerskim odnosom

Zadovoljstvo partnerskim odnosom mjereno je *Skalom zadovoljstva brakom/vezom* (eng. *Marital/Relationship Satisfaction Scale*.; Brkljačić i sur., 2019). Skala je konstruirana za potrebe istraživanja u sklopu CRO-WELL projekta te mjeri nekoliko aspekata partnerskog odnosa (braka/veze). Sastoji se od ukupno 9 čestica kojima se ispituje komunikacija u odnosu, uvažavanje stavova i vrijednosti partnera, zajedničke aktivnosti, razumijevanje i podrška između partnera, raspodjela dužnosti i odgovornosti, intimnost, odnos prema novcu i materijalnim dobrima te, za one koji imaju djecu, zadovoljstvo u odnosu brigom i odnosom s djecom. Sudionici su zadovoljstvo pojedinim aspektom partnerskog odnosa izražavali na ljestvici od 0 (*potpuno nezadovoljan*) do 10

(*potpuno zadovoljan*). Ukupni rezultat predstavlja prosječnu vrijednost na svim česticama u upitniku. Koeficijent pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije iznosi 0,96 kada je obuhvaćeno svih 9 čestica, odnosno 0,95 ako je iz analize isključena posljednja čestica o zadovoljstvu u odnosu brigom i odnosom s djecom (Brkljačić i sur., 2019). Cronbach alfa izračunat na uzorku ovog istraživanja iznosi 0,96.

3.3. Postupak

Podaci za istraživanje prikupljeni su u sklopu projekta „Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji (CHILD-WELL)“ (voditeljica prof.dr.sc. Andreja Brajša-Žganec) financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ-IP-2019-04-6198). Iako je riječ o longitudinalnoj studiji, za potrebe ovog istraživanja korišteni su podaci samo iz prvog vala istraživanja, prikupljeni u proljeće 2021. godine. Prikupljanju podataka prethodilo je pribavljanje potrebnih dozvola; dozvola Ministarstva znanosti i obrazovanja za prikupljanje podataka u osnovnim školama, dozvola ravnatelja/ica za ulazak u osnovne škole kao i pristanak roditelja za sudjelovanjem djece u istraživanju. U istraživanje je uključeno 15 osnovnih škola u Osječko-baranjskoj i Varaždinskoj županiji. Prikupljeni su podaci od učenika, njihovih roditelja/skrbnika i učitelja/ica. Roditeljima/skrbnicima su podijeljene kuverte sa suglasnostima za sudjelovanje i upitnicima, koje su ispunjavali kod kuće te po djetetu vraćali ispunjene u zatvorenoj kuverti učitelju/ici djeteta ili stručnom suradniku/ici škole. Sudionicima je u uputi zajamčena anonimnost i povjerljivost podataka te njihovo korištenje isključivo za potrebe istraživanja. Naglašeno im je i da se radi o dobrovoljnom sudjelovanju te da je odustajanje od istog moguće u bilo kojem trenutku.

4. Rezultati

U svrhu određivanja odnosa očevih roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti izračunati su deskriptivni podaci za varijable korištene u istraživanju (Tablica 1), zatim Pearsonovi koeficijenti korelacije među svim korištenim varijablama (Tablica 2) te su provedene dvije hijerarhijske regresijske analize predviđanja roditeljskih ponašanja očeva na osnovu osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom (Tablica 3 i 4). Na kraju su provedene analize kojima je ispitan medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja (Tablica 5).

Tablica 1. Rezultati deskriptivne analize za roditeljska ponašanja, osobine ličnosti i zadovoljstvo partnerskim odnosom kod očeva (N=988)

Varijable	M	SD	Min	Max	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti	K-S z
Roditeljska podrška	3,49	0,39	1,53	4,00	-0,92	0,85	0,10**
Restriktivna kontrola	2,14	0,49	1,00	3,75	0,11	-0,06	0,06**
Ekstraverzija	3,74	0,77	1,00	5,00	-0,165	-0,43	0,09**
Neuroticizam	2,55	0,90	1,00	5,00	0,18	-0,54	0,09**
Savjesnost	3,83	0,77	1,00	5,00	-0,46	0,11	0,11**
Ugodnost	4,14	0,59	2,33	5,00	-0,22	-0,52	0,14**
Intelekt	3,65	0,73	1,00	5,00	-0,13	-0,27	0,09**
Zadovoljstvo partnerskim odnosom	8,38	1,57	1,00	10,00	-1,48	2,77	0,15**

Napomena: ** $p < 0,01$

Legenda: min- opažene minimalne vrijednosti, max- opažene maksimalne vrijednosti, K-S z- Kolmogorov-Smirnovljevi koeficijent normalnosti raspodjele rezultata

S obzirom na iznose aritmetičkih sredina, u odnosu na teorijski mogući raspon rezultata u pojedinoj varijabli, očevi u ovom uzorku u prosjeku su vrlo podržavajući ($M=3,49$) te skloni prosječnoj restriktivnoj kontroli ($M=2,14$). Nadalje, rezultati pokazuju da su očevi u ovom uzorku u prosjeku visoko zadovoljni svojim partnerskim odnosom ($M=8,38$).

Provedbom Kolmogorov-Smirnovljevog testa uočeno je odstupanje od normalne distribucije za sve varijable u istraživanju, zbog čega je provjerena značajnost asimetričnosti raspodjele. Na temelju provjere utvrđeno je kako samo varijable restriktivne kontrole i intelekta imaju simetrične distribucije. Ostale varijable, izuzev neuroticizma, imaju negativno asimetrične distribucije rezultata, što ukazuje na grupiranje rezultata oko viših vrijednosti, dok se rezultati neuroticizma koncentriraju oko nižih vrijednosti. Iako rezultati odstupaju od normalne raspodjele na svim varijablama, odstupanja u ovom istraživanju nisu ekstremna - na što bi upućivale vrijednosti indeksa asimetričnosti jednake vrijednosti 10 ili iznad 10, te vrijednosti indeksa spljoštenosti 3 ili iznad 3 (Kline, 2015). Budući da odstupanja u ovom istraživanju ne prelaze navedene vrijednosti (Tablica 1) u nastavku su korišteni parametrijski testovi.

Tablica 2. Pearsonovi koeficijenti korelacije između spola i dobi djeteta, roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti očeva

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Spol ¹ djeteta	-0,03	0,01	-0,10**	-0,03	-0,04	0,02	0,01	-0,01	-0,02
2.Dob djeteta	1	-0,05	-0,07*	0,01	0,01	0,01	0,01	-0,04	0,01
3.Roditeljska podrška		1	-0,07*	0,28**	-0,22**	0,34**	0,37**	0,37**	0,43**
4.Restriktivna kontrola			1	-0,08*	0,29**	-0,05	-0,11**	-0,14**	-0,14**
5.Ekstraverzija				1	-0,28**	0,21**	0,33**	0,24**	0,20**
6.Neuroticizam					1	-0,13**	-0,21**	-0,22**	-0,23**
7.Savjesnost						1	0,24**	0,17**	0,20**
8. Ugodnost							1	0,32**	0,27**
9. Intelekt								1	0,21**
10. Zadovoljstvo partnerskim odnosom									1

Napomena: ¹Spol je kodiran na način 1= muški, 2= ženski; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Rezultati iz Tablice 2 ukazuju na postojanje značajnih korelacija većine prediktorskih varijabli s roditeljskom podrškom. Jedine varijable s kojima roditeljska podrška značajno ne korelira jesu spol i dob djeteta, dok s drugim varijablama korelira slabo do umjereno. Najveću povezanost ima s varijablom zadovoljstva partnerskim odnosom ($r=0,43$, $p < 0,01$), dok je, s druge strane, najmanja korelacija s neuroticizmom ($r=-0,22$, $p < 0,01$). Sve značajne korelacije s roditeljskom podrškom su pozitivnog smjera, izuzev neuroticizma. Drugim riječima, očevi koji su zadovoljniji partnerskim odnosom te kod kojih su više izražene osobine ekstraverzije, savjesnosti, ugodnosti i intelekta u većoj su mjeri podržavajući, dok obrnuto vrijedi za očeve s više izraženim neuroticizmom.

Nadalje, na temelju rezultata iz Tablice 2 može se zaključiti kako i restriktivna kontrola s većinom prediktorskih varijabli pokazuje značajne korelacije, iako jako niskih vrijednosti, a savjesnost je jedina varijabla s kojom ne korelira značajno. Restriktivna kontrola je u najvećoj korelaciji s neuroticizmom ($r=0,29$, $p < 0,05$), a najmanjoj s dobi djeteta ($r=-0,07$, $p < 0,05$). U pogledu smjera korelacija, sve su negativnog smjera, osim jedne, pa tako manje ekstravertirani i manje ugodni očevi, oni s manje izraženom osobinom intelekta te koji su manje zadovoljni partnerskim odnosom, u svojim postupcima prema djeci pokazuju veću restriktivnu kontrolu. Neuroticizam je jedina varijabla s kojom restriktivna kontrola pozitivno korelira stoga očevi s više izraženim

neuroticizmom više primjenjuju restriktivnu kontrolu. Također, rezultati pokazuju da su očevi više restriktivni prema mlađoj djeci i prema sinovima.

Po pitanju međusobnog odnosa prediktorskih varijabli, spol i dob djeteta ne koreliraju značajno ni sa jednom varijablom, za razliku od zadovoljstva partnerskim odnosom koja značajno pozitivno korelira sa svim osobinama ličnosti, osim neuroticizmom s kojim je negativno povezana. Sve osobine ličnosti međusobno značajno koreliraju, pri čemu je najveća korelacija između ekstraverzije i ugodnosti ($r=0,33$, $p<0,01$), a najmanja između neuroticizma i savjesnosti ($r=-0,13$, $p<0,01$).

U svrhu odgovora na prvi i drugi istraživački problem provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize (Tablica 3 i 4). Po uzoru na Belskyjev procesni model roditeljstva (1984) u prvom bloku oba modela uvedene su karakteristike djeteta (spol i dob) koje u ovom istraživanju nisu u središtu interesa, a svrha uvođenja istih se odnosi na statističku kontrolu njihova doprinosa. U drugom bloku je uključeno pet osobina ličnosti zbog pretpostavke da objašnjavaju najveći dio varijance roditeljskih ponašanja (Belsky, 1984) te je u trećem bloku uvedena varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom koja, prema Belskyjevom modelu (1984), pripada kontekstualnim izvorima stresa i podrške.

Tablica 3. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s roditeljskom podrškom kao kriterijskom varijablom

	1. korak	2. korak	3. korak
	β	β	β
Prediktori			
Spol djeteta	0,02	0,01	0,02
Dob djeteta	-0,05	-0,04	-0,05
Ekstraverzija		0,08**	0,07*
Neuroticizam		-0,09**	-0,04
Savjesnost		0,22**	0,19**
Ugodnost		0,20**	0,15**
Intelekt		0,24**	0,21**
Zadovoljstvo partnerskim odnosom			0,29**
<i>R</i>	0,05	0,53	0,60
<i>R</i> ²	0,00	0,28	0,36
ΔR^2	0,00	0,28**	0,07**
<i>F(df)</i>	1,20 (2, 933)	52,57 (5, 928)	64,05 (1, 927)

Napomena: ** $p<0,01$; * $p<0,05$

U prvom bloku uvrštene su varijable spola i dobi djeteta za koje se pokazalo da ne objašnjavaju statistički značajno roditeljsku podršku. Zatim su u drugom bloku uvedene osobine ličnosti; ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, ugodnost i intelekt, na temelju kojih je objašnjeno značajnih 28% varijance roditeljske podrške. U ovom koraku, sve osobine ličnosti pokazale su se značajnim prediktorima. U trećem koraku varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom objasnila je dodatno značajnih 7% varijance očeve roditeljske podrške. U odnosu na drugi korak, neuroticizam je prestao biti značajnim, ekstraverzija je najslabije predviđala roditeljsku podršku, a najboljim prediktorom pokazala se upravo varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom. Na temelju ovog modela ukupno je objašnjeno 36% varijance roditeljske podrške očeva s ekstraverzijom, savjesnosti, ugodnosti, intelektom i zadovoljstvom partnerskim odnosom kao značajnim pozitivnim prediktorima.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s restriktivnom kontrolom kao kriterijskom varijablom

	1. korak	2. korak	3. korak
	β	β	β
Prediktori			
Spol djeteta	-0,10**	-0,09**	-0,09**
Dob djeteta	-0,07*	-0,08*	-0,08*
Ekstraverzija		0,02	0,02
Neuroticizam		0,27**	0,26**
Savjesnost		0,01	0,02
Ugodnost		-0,04	-0,03
Intelekt		-0,07*	-0,07
Zadovoljstvo partnerskim odnosom			-0,07*
<i>R</i>	0,12	0,32	0,33
<i>R</i> ²	0,02	0,10	0,11
ΔR^2	0,02*	0,09**	0,004*
<i>F</i> (<i>df</i>)	7,29 (2, 933)	15,43 (5, 928)	14,10 (1, 927)

Napomena: ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Na temelju rezultata iz Tablice 4 vidljivo je da su u prvom bloku uvedene varijable spola i dobi djeteta objasnile statistički značajnih 2% varijance restriktivne kontrole očeva. Obje varijable pokazale su se značajnim negativnim prediktorima. U drugom koraku osobine ličnosti dodatno su objasnile 9% varijance očeve restriktivne kontrole, no jedino su neuroticizam i intelekt bili značajni prediktori, uz spol i dob djeteta. Konačno, u trećem koraku uključena je varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom sa značajnim

doprinosom u objašnjavanju varijance restriktivne kontrole, no manjim od 1%. Ukupna količina objašnjene varijance očeve restriktivne kontrole temeljem spola i dobi djeteta, pet osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom iznosi 11%. Značajnim negativnim prediktorima pokazale su se varijable spola i dobi djeteta te zadovoljstva partnerskim odnosom, dok se pozitivnim i najboljim prediktorom pokazao neuroticizam.

U svrhu odgovora na treći istraživački problem, odnosno utvrđivanja medijacijske uloge zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja očeva ispitani su odnosi između prediktora, medijatora i kriterija. Prema Baronu i Kennyju (1986) potrebno je zadovoljiti četiri kriterija kako bi se provjerio medijacijski učinak neke varijable. Ispitivanje prvog kriterija odnosi se na provjeravanje mogućnosti predviđanja roditeljskog ponašanja očeva, kao kriterijske varijable, temeljem pet osobina ličnosti, kao prediktora. Zatim se provjera sljedećeg kriterija odnosi na ispitivanje mogućnosti predviđanja kriterijske varijable (roditeljsko ponašanje očeva) na temelju medijatora (zadovoljstvo partnerskim odnosom). Sljedeći kriterij koji treba zadovoljiti podrazumijeva provjeru prediktivne vrijednosti prediktora (osobina ličnosti) u objašnjavanju medijatora (zadovoljstva partnerskim odnosom) te se na kraju posljednji kriterij odnosi na ispitivanje ostaju li osobine ličnosti značajne za objašnjavanje roditeljskih ponašanja očeva kada se u regresijski model uključi zadovoljstvo partnerskim odnosom kao medijatorska varijabla. U slučaju da osobine ličnosti prestanu biti značajne, zaključuje se o potpunoj medijaciji, dok se u slučaju smanjenja regresijskih koeficijenata, no bez gubitka značajnosti, zaključuje o djelomičnoj medijaciji (Baron i Kenny, 1986).

Sljedeći kriterije Barona i Kennyja (1986) iz Tablice 3 vidljivo je da sve osobine ličnosti značajno predviđaju roditeljsku podršku očeva, a samo neuroticizam i intelekt značajno sudjeluju u predviđanju očeve restriktivne kontrole. Zatim je na temelju rezultata stupnjevite regresijske analize utvrđeno da očevo zadovoljstvo partnerskim odnosom značajno objašnjava 18% varijance njegove roditeljske podrške ($F_{(1,979)}=221,37, p<0,01$) i 2% varijance restriktivne kontrole ($F_{(1,979)}=19,49, p<0,01$) pri čemu pozitivno predviđa roditeljsku podršku, a negativno restriktivnu kontrolu¹.

---

¹ Rezultati nisu prikazani tablično jer je riječ o odnosu jednog prediktora i jednog kriterija

Tablica 5. Rezultati stupnjevite regresijske analize predviđanja zadovoljstva partnerskim odnosom na temelju osobina ličnosti očeva

	Zadovoljstvo partnerskim odnosom
	β
Ekstraverzija	0,06
Neuroticizam	-0,15**
Savjesnost	0,11**
Ugodnost	0,17**
Intelekt	0,09**
	$R=0,36$
	$R^2=0,13$
Regresijski model	$F_{(5,975)}=29,37$
	$p<0,01$

Napomena: ** $p < 0,01$

Rezultati Tablice 5 pokazuju da osobine ličnosti očeva objašnjavaju 13% varijance zadovoljstva partnerskim odnosom. Sve osobine ličnosti, osim ekstraverzije, pokazale su se značajnim prediktorima.

O posljednjem kriteriju prema Baronu i Kennyju (1986) može se zaključiti na temelju rezultata u Tablici 3 prema kojima je vidljivo da standardizirani regresijski koeficijent za neuroticizam prestaje biti značajan kada se u regresijski model uvrsti zadovoljstvo partnerskim odnosom što upućuje na potpuni medijacijski učinak zadovoljstva partnerskim odnosom na odnos ove varijable i roditeljske podrške očeva. Međutim, treba uzeti u obzir da se radi o jako niskim vrijednostima beta koeficijenata neuroticizma što ukazuje suštinski na nepostojanje povezanosti i prediktivne vrijednosti. Nadalje, vrijednosti standardiziranog regresijskog koeficijenta β svih ostalih osobina ličnosti su se smanjile, no i dalje su ostale značajne (Tablica 3) što upućuje na zaključak o djelomičnoj medijaciji zadovoljstva partnerskim odnosom na odnos savjesnosti, ugodnosti i intelekta s roditeljskom podrškom očeva. Kao i u slučaju s neuroticizmom, bitno je imati na umu da se radi o jako niskim vrijednostima beta koeficijenata navedenih osobina ličnosti. Sobel testom potvrđene su spomenute medijacije redom za neuroticizam (Sobel statistik= 4,43, $p<0.01$), savjesnost (Sobel statistik=3.36, $p<0.01$), ugodnost (Sobel statistik=5,04, $p<0,01$) i intelekt (Sobel statistik=2,86, $p<0,01$).

Ekstraverzija se pokazala značajnim prediktorom roditeljske podrške očeva pri čemu je taj odnos izravan i nije posredovan zadovoljstvom partnerskim odnosom. Takav zaključak donešen je na temelju rezultata u Tablici 5 u kojoj je vidljivo da ekstraverzija

ne predviđa značajno zadovoljstvo partnerskim odnosom što je jedan od kriterija za utvrđivanje medijacijskog utjecaja prema Baronu i Kennyju (1986).

Nadalje, iz Tablice 4 vidljiv je značajan doprinos zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju restriktivne kontrole očeva sa svega 0,4%, što predstavlja jako mali postotak objašnjene varijance. Međutim, kada bi se iz analize izbacile varijable spola i dobi djeteta (uključene u analizi u Tablici 4) varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom gubi značajnost. Stoga se ne može govoriti o medijacijskom utjecaju zadovoljstva partnerskim odnosom na odnos osobina ličnosti i restriktivne kontrole očeva, zbog čega se nije računao ni Sobel test.

5. Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos roditeljskih ponašanja (roditeljske podrške i restriktivne kontrole), zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, ugodnost i intelekt) kod očeva djece osnovnoškolske dobi.

Predviđanje očeve roditeljske podrške

Prvi problem ovog istraživanja bio je utvrditi doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju roditeljske podrške očeva djece osnovnoškolske dobi. U skladu s dosadašnjim istraživanjima povezanim s ovom problematikom, očekivalo se da će osobine ličnosti i zadovoljstvo partnerskim odnosom značajno predviđati roditeljsku podršku očeva. Pretpostavljalo se da će ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom biti pozitivni prediktori, a neuroticizam negativan. Dobiveni rezultati potvrdili su ta očekivanja pri čemu se varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom pokazala najboljim prediktorom roditeljske podrške očeva, a ekstraverzija najslabijim, no i dalje statistički značajnim.

Iako rezultati dosadašnjih istraživanja odnosa ekstraverzije i roditeljskog ponašanja nisu konzistentni, veći broj istraživanja ipak ukazuje na rezultate o toplom, brižnom i njegujućem roditeljstvu ekstravertiranih pojedinaca (Denissen i sur., 2009) što potvrđuju rezultati i ovog istraživanja. Ekstravertirani roditelji se često upuštaju u različite interpersonalne odnose, optimistični su i vješti u komunikaciji, što se vjerojatno odražava i na odnos s djetetom. Pored toga, karakteristike ekstraverzije upućuju na

pozitivan afekt, energičnost i angažiranost, što Belsky i suradnici (1995) povezuju s očevom „razigranosti“ i njegovim pozitivnim roditeljskim angažmanom. Nadalje, roditeljsku podršku je moguće predvidjeti na temelju savjesnosti očeva što je u skladu s ranijim istraživanjima čiji su uzorci uključivali očeve adolescentne djece (Aluja i sur., 2007; Denissen i sur., 2009). Losoya i suradnici (1997) su na uzorku roditelja djece mlađe od osam godina utvrdili značajnu pozitivnu umjerenu korelaciju roditeljske podrške i savjesnosti, kao što je slučaj i u ovom istraživanju. Visoko savjesni roditelji održavaju kvalitetne odnose sa svojim djetetom (Belsky i Barends, 2002) čemu može doprinosti njihova sklonost samodiscipliniranju i predanosti moralnim načelima, a sve u svrhu ostvarivanja optimalnih razvojnih ishoda kod djeteta. Također, svojom odlučnošću, odgovornošću i točnošću podržavaju djetetov rast i razvoj u strukturiranom okruženju (Prinzle i sur., 2009). Pored ekstraverzije i savjesnosti, rezultati ovog istraživanja ukazuju na značajan doprinos ugodnosti u predviđanju roditeljske podrške očeva. Takvi rezultati su u skladu s rezultatima ranijih istraživanja (Prinzle i sur., 2009; Smetko, 2020). Ugodni roditelji su povjerljivi, suradljivi i dobronamjerni što im pomaže u prepoznavanju dječjih potreba i spremnosti da na njih adekvatno odgovore (Reić Ercegovac, 2011). Kvalitetno roditeljstvo zahtijeva od pojedinca veliki potencijal za uspostavljanje bliskih i podržavajućih interakcija s djetetom te specifične sposobnosti i vještine koje su važne u interpersonalnim odnosima (Klohnen, 1996). Stoga ne iznenađuju rezultati prema kojima roditelji koji su visoko na ugodnosti pružaju djetetu podršku i s njime razvijaju bliske odnose. Konačno, posljednja osobina ličnosti koja se u ovom istraživanju pokazala značajnim pozitivnim prediktorom roditeljske podrške očeva je intelekt- u mnogim istraživanjima izjednačen s osobinom otvorenosti prema iskustvu. Sukladno rezultatima ovog istraživanja, Aluja i suradnici (2007) su na uzorku očeva adolescenata dobili rezultate koji upućuju na prediktivnu vrijednost otvorenosti prema iskustvu za emocionalnu toplinu. Istraživanje provedeno na hrvatskom uzorku roditelja djece u dobi od četiri do sedamnaest godina pokazalo je da roditelji otvoreniji prema iskustvu pružaju djetetu više emocionalne topline u odgoju (Smetko, 2020). Takvi rezultati se mogu objasniti time da znatiželjni, kreativni i svestrani očeви uspostavljaju tople i podržavajuće odnose sa svojom djecom. Budući da se zanimaju za nova iskustva i perspektive, vjerojatno će u djetetovom životu sudjelovati s više poticaja i podrške u odnosu na one roditelje koji su suzdržani i skeptični prema drugačijim vizijama (Koenig i sur., 2010).

Nadalje, kao što je očekivano, zadovoljstvo partnerskim odnosom pozitivno predviđa roditeljsku podršku očeva čime je potvrđena ideja o hipotezi prelijevanja. Odnos roditeljske topline i podrške sa zadovoljstvom partnerskim odnosom ispitan je u brojnim istraživanjima. Primjerice, Aluja i suradnici (2007) su u svom istraživanju s očevima adolescenata utvrdili značajnu pozitivnu povezanost zadovoljstva partnerskim odnosom i emocionalne topline očeva, a takve nalaze pronalaze i Ganiban i suradnici (2009). Nadalje, Levy-Shiff (1988) utvrđuje zadovoljstvo partnerskim odnosom značajnim prediktorom roditeljske topline i podrške očeva, što je u skladu s rezultatima ovog istraživanja. Kod roditelja koji u partnerskom odnosu uživaju podržavajuću atmosferu te su zadovoljni različitim aspektima odnosa, postoji veliki kapacitet za uspostavljanje bliskih i privrženih odnosa s djetetom te osjetljivost na njihove potrebe (Easterbrooks i Emde, 1988; prema Erel i Burman, 1995). Jedno od objašnjenja ovakvih rezultata proizlazi iz teorija socijalnog učenja prema kojima romantični partneri izloženi konfliktima u odnosu, modeliraju odnose u kojima nedostaje podrške i pažnje i suprotno; oni koji uživaju u skladnom odnosu sa svojim partnerom modeliraju podržavajuće i brižne odnose, što se onda može preslikati na odnos s djetetom (Margolin i sur., 1989; prema Erel i Burman, 1995).

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize kontrolirane su varijable spola i dobi djeteta budući da karakteristike djeteta, prema Belskyjevom (1984) procesnom modelu roditeljstva, pripadaju važnim odrednicama roditeljskog ponašanja. Na temelju rezultata ovog istraživanja spol i dob djeteta se nisu pokazali značajnim prediktorima očeve roditeljske podrške što je u skladu s rezultatima ranijih istraživanja provedenim u Hrvatskoj. Primjerice, Jonjić (2020) i Marković (2020) u svojim istraživanjima nisu utvrdile značajnu prediktivnost varijable spola djeteta za očevu roditeljsku toplinu/podršku. Na takve rezultate je mogao djelovati mali varijabilitet rezultata na varijablama topline/podrške očeva, što je slučaj i u ovom istraživanju.

Rezultati ovog istraživanja nisu potvrdili dio početne hipoteze o odnosu neuroticizma i roditeljske podrške budući da se neuroticizam u konačnom modelu nije pokazao značajnim prediktorom očeve roditeljske podrške. Međutim, prije uvođenja varijable zadovoljstva partnerskim odnosom, neuroticizam je očekivano značajno predviđao roditeljsku podršku očeva što je u skladu s ranijim istraživanjima. Roditelji koji su visoko na dimenziji neuroticizma pružaju djeci manje podrške i manje su osjetljivi

na njegove potrebe što su Prinzie i suradnici (2009) objasnili karakteristikama pojedinaca koji su visoko na ovoj dimenziji poput sklonosti negativnom raspoloženju, napetosti, uznemirenosti. Prestanak značajnosti neuroticizma u konačnom modelu predviđanja roditeljske podrške očeva nakon uvođenja varijable zadovoljstva partnerskim odnosom sugerira na zaključak o medijacijskom utjecaju zadovoljstva partnerskim odnosom na odnos neuroticizma i očeve roditeljske podrške što je analizirano kasnije u tekstu.

Predviđanje očeve restriktivne kontrole

Drugi istraživački problem bio je utvrditi doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u predviđanju restriktivne kontrole očeva djece osnovnoškolske dobi. Pregledom literature očekivan je statistički značajan doprinos osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom u objašnjavanju restriktivne kontrole očeva. Očekivano je da će ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom biti značajnim negativni prediktori očeve restriktivne kontrole, dok će neuroticizam značajno pozitivno predviđati restriktivnost očeva. Dobiveni rezultati su djelomično potvrdili početna očekivanja. Drugim riječima, značajnim prediktorima restriktivne kontrole očeva pokazali su se neuroticizam i zadovoljstvo partnerskim odnosom.

U prvom koraku analize uvrštene su varijable spola i dobi djeteta na temelju kojih se utvrdio značajan negativan doprinos u predviđanju restriktivne kontrole očeva što je u skladu s ranijim istraživanjima. Macuka (2007) je ispitala dječje percepcije stupnja kontrole od strane oca i utvrdila da sinovi percipiraju primjenu veće kontrole nego kćeri. Također, Vučenović i suradnici (2015) su u svom istraživanju, na temelju dječjih percepcija očevog roditeljskog ponašanja, utvrdili veću restriktivnost očeva u odgoju sinova, nego kćeri. Takve rezultate su objasnili time da otac svojim ponašanjem potiče kod djece spolno tipična ponašanja poput poticanja nezavisnosti u odgoju sina te poticanje brižnih i njegujućih ponašanja u odgoju kćeri. Što se tiče dobi djeteta, očevi u manjoj mjeri primjenjuju restriktivnu kontrolu prema starijoj djeci što se može objasniti time da starija djeca imaju veću sposobnost samokontrole vlastitog ponašanja i doživljavanja (Denissen i sur., 2009) te su emocionalno zrelija u odnosu na mlađu djecu zbog čega roditelji teže emocionalno manipuliraju njima.

Za restriktivnu kontrolu očeva se značajnim pokazao neuroticizam i to u smjeru da su očevi visoko na neuroticizmu primjenjivali veću restriktivnu kontrolu nad svojim djetetom. Huver i suradnici (2009) su izvijestili o rezultatima prema kojima roditelji adolescenata koji su visoko na neuroticizmu imaju velika očekivanja od djece te su ih skloni kontinuirano nadzirati. Pored toga, uznemirenost, napetost i generalno negativan afekt karakterizira pojedince visoko na neuroticizmu pa se takvo unutarnje stanje može odraziti na odnos s djetetom u kojem će roditelj biti sklon okrivljavati, posramljivati dijete, pretjerano se zanimati za njegove postupke, stvarati mu veliki pritisak i slično.

Nadalje, rezultati istraživanja utvrdili su da zadovoljstvo partnerskim odnosom značajno predviđa restriktivnu kontrolu očeva u smjeru da roditelji koji su zadovoljniji odnosom sa svojim partnerom primjenjuju manje restriktivne kontrole prema djetetu. Slično tome, istraživanje Cummings i suradnika (2000) ukazuje na rezultate prema kojima su međusobni konflikti roditelja povezani sa snažnom psihološkom kontrolom djeteta. Budući da konflikti u odnosu mogu upućivati na niže zadovoljstvo odnosom, rezultati ovog istraživanja mogu se dijelom povezati s rezultatima Cummings i suradnika (2000). Pored toga, roditelji koji izvještavaju o nižem zadovoljstvu partnerskim odnosom skloni su biti više intruzivni prema djetetu (Brody i sur., 1986) i ponašati se manje prijateljski prema njemu (Erel i Burman, 1995) što ostavlja traga na emocionalnom planu djeteta. Nadalje, na temelju rezultata se može potvrditi hipoteza prelijevanja. Drugim riječima, negativna atmosfera i nesloga u partnerskom odnosu vode ka strožem discipliniranju i okrivljavanju djeteta (Krishnakumar i Buehler, 2000) što zatim može ostaviti posljedice na kvalitetu odnosa roditelj-dijete (Erel i Burman, 1995).

Suprotno očekivanom, ekstraverzija se nije pokazala značajnim prediktorom restriktivne kontrole očeva. U rezultatima Ganiban i suradnika (2009) koji su ispitivali povezanost negativnosti roditelja adolescenata i roditeljske ekstraverzije utvrdila se značajna negativna korelacija. Pri tome se negativnost odnosila na stupanj u kojem su pri interakcijama s djetetom roditelji iskazivali ljutnju i prisilu, karakteristične za restriktivnu kontrolu. Međutim, druga istraživanja ne utvrđuju povezanost ekstraverzije s roditeljskom kontrolom (Huver i sur., 2010) te nekonzistentne rezultate o ovom odnosu opravdavaju tvrdnjom da se osobina ekstraverzije povezuje s afektivnim aspektima roditeljskog ponašanja, dok isto ne vrijedi po pitanju aspekata roditeljske kontrole. Što se tiče savjesnosti, nije utvrđena značajna predikcija restriktivne kontrole na temelju ove

varijable što ne ide u prilog dosadašnjim istraživanjima prema kojima je savjesnost negativno povezana s negativnom kontrolom (Losoya i sur., 1997) kojoj, prema Barber (1996), pripada i restriktivna kontrola. Iako i Denissen i suradnici (2009) pronalaze negativnu povezanost ovih dviju varijabli kod očeva, drže stav kako nije u potpunosti jasno zašto bi savjesnost bila povezana s restriktivnom kontrolom budući da savjesni pojedinci već imaju visoku kontrolu nad svojim životom. Što se tiče ugodnosti, na temelju rezultata ovog istraživanja nije potvrđena početna hipoteza prema kojoj ugodnost značajno predviđa restriktivnu kontrolu očeva. Takvi rezultati ne mogu se povezati s onima u istraživanju Prinzie i suradnika (2004) prema kojima je viša ugodnost povezana s korištenjem manje prisile u interakcijama s djetetom. Dodatno, intelekt se također pokazao neznačajnim prediktorom restriktivne kontrole očeva što se nije očekivalo na temelju dostupne literature. Rezultati istraživanja Denissen i suradnika (2009) upućuju na značajnost otvorenosti prema iskustvu u predviđanju restriktivne kontrole očeva. Takvi rezultati mogu proizlaziti iz pretpostavke da roditelji koji izvještavaju o niskoj otvorenosti prema iskustvu drže do čvrstih tradicionalnih stavova prema kojima su roditelji „nadređeni“ djeci te zbog čega primjenjuju veću kontrolu (McCrae, 1996).

Medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom

Polazeći od Belskyjevog (1984) procesnog modela roditeljstva, treći istraživački problem bio je ispitati medijacijsku ulogu zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja očeva djece osnovnoškolske dobi. Belsky (1984) sugerira da su bračni odnosi, zadovoljstvo poslom i socijalna podrška pod utjecajem osobina ličnosti roditelja koje onda na taj način ostvaruju neizravni utjecaj na roditeljsko ponašanje. S obzirom na to, očekivalo se da će zadovoljstvo partnerskim odnosom biti značajnim medijatorom u odnosu osobina ličnosti i roditeljske podrške očeva, kao i osobina ličnosti i očeve restriktivne kontrole. Na temelju rezultata ovog istraživanja, zadovoljstvo partnerskim odnosom se pokazalo značajnim medijatorom u odnosu između neuroticizma, savjesnosti, ugodnosti i intelekta s roditeljskom podrškom očeva. Pri tome je potpuna medijacija utvrđena za odnos neuroticizma i roditeljske podrške, dok je za odnos savjesnosti, ugodnosti i intelekta s roditeljskom podrškom potvrđena djelomična medijacija. Drugim riječima, savjesnost, ugodnost i intelekt imaju i izravan učinak na roditeljsku podršku očeva, ali je isto tako moguće i da neki drugi čimbenici poput zadovoljstva poslom i socijalne podrške utječu na taj odnos kao

medijatori (Belsky, 1984). Medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom nije se pokazao značajnim u odnosu između ekstraverzije i očeve roditeljske podrške kao niti između temeljnih osobina ličnosti i restriktivne kontrole očeva.

Manji broj istraživanja se bavio ispitivanjem medijacijskog utjecaja zadovoljstva partnerskim odnosom, no Hinde i Stevenson-Hinde (1988, prema Olsen i sur., 1999) su zaključili da partnerski odnos može ostvarivati utjecaj na odnos osobina ličnosti i roditeljskog ponašanja „na načine koji se ne otkrivaju lako statističkom analizom“. Od radova koji su se bavili ispitivanjem medijacijskog utjecaja zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja, dostupno je istraživanje Olsen i suradnika (1999) koji nisu ispitivali očeve, već majke i bake. U njihovom istraživanju je medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom utvrđen za odnos bakinog neuroticizma i savjesnosti i majčine restriktivnosti.

Obzirom na manji broj istraživanja o promatranom medijacijskom utjecaju zadovoljstva partnerskim odnosom, dobiveni rezultati objasnit će se na temelju odnosa osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom te, s druge strane, odnosa zadovoljstva partnerskim odnosom i roditeljskog ponašanja očeva. Naime, od svih osobina ličnosti, najdosljednija povezanost sa zadovoljstvom partnerskim odnosom pokazala se za osobinu neuroticizma pri čemu su pojedinci koji izvještavaju o većem neuroticizmu u manjoj mjeri zadovoljni odnosom. Osim što se za ovu povezanost utvrdila dosljednost, ta je povezanost u većem broju istraživanja ujedno i najveća (Heller i sur., 2004; Malouff i sur., 2010). Karney i Bradbury (1995) kao objašnjenje takvog odnosa navode da su osobe koje postižu visoke rezultate na neuroticizmu sklone iznositi negativne emocije prilikom interakcija s partnerom što se onda može očitovati kroz sniženo zadovoljstvo partnerskim odnosom. Karakteristikama pojedinca koji ima visoko izraženu osobinu neuroticizma pripadaju anksioznost i depresivnost koje su povezane s problemima u bračnim odnosima (Bond i McMahon, 1984), a koji onda vode manje podržavajućem roditeljstvu (Kitzmann, 2000). Nadalje, za odnos ekstraverzije i zadovoljstva partnerskim odnosom, rezultati nisu jednoznačni, no u skladu s nalazima ovog istraživanja, Gattis i suradnici (2004) ne pronalaze povezanost ekstraverzije i zadovoljstva partnerskim odnosom što objašnjavaju time da ekstraverzija ne predstavlja inherentno pozitivan ili negativan konstrukt. U pogledu savjesnosti i ugodnosti, Khoshdast i suradnici (2006) na roditeljima osnovnoškolske djece utvrđuju pozitivnu

povezanost ovih osobina ličnosti sa zadovoljstvom partnerskim odnosom. Na primjer karakteristike ugodnih pojedinaca kao što su poštivanje drugih, empatija, skromnost i nježnost mogu pozitivno djelovati na različite aspekte partnerskog odnosa što se reflektira kroz zadovoljstvo istim. Što se tiče otvorenosti prema iskustvu, Levy-Shiff i Israelashvili (1988) proveli su istraživanje na izraelskom uzorku očeva i dobili rezultate prema kojima očevi koji su otvoreniji za različita intelektualna i emocionalna iskustva, izvještavaju o većem zadovoljstvu brakom. Nadalje, istraživanje pruža dokaze o značajnom predviđanju očevih roditeljskih ponašanja (roditeljska podrška i restriktivna kontrola) na temelju zadovoljstva partnerskim odnosom. Aluja i suradnici (2007) su u istraživanju s očevima adolescenata utvrdili da su očevi koji su zadovoljniji bračnim odnosom više podržavajući i topli prema djeci. U pogledu restriktivne kontrole, metaanaliza Krishnakumar i Buehler (2000) ukazuje na rezultate prema kojima očevi koji izvještavaju o većem zadovoljstvu odnosom s partnerom, nisu skloni strogoj disciplini u odgoju djece (Krishnakumar i Huehler, 2000) kao ni psihološkoj kontroli (Cummings i sur., 2000).

Iako je varijabla zadovoljstva partnerskim odnosom, promatrana odvojeno od osobina ličnosti, značajno predviđala restriktivnu kontrolu očeva, u kombinaciji s prediktorskim varijablama uslijed interkorelacija gubi prediktivnu značajnost. Stoga se ne može govoriti o medijacijskom utjecaju ove varijable na odnos osobina ličnosti i očeve restriktivne kontrole. U svrhu boljeg razumijevanja procesa na kojima se temelji odnos osobina ličnosti, zadovoljstva partnerskim odnosom i roditeljskog ponašanja budućim istraživačima sugerira se ispitivanje čimbenika kao što su trajanje partnerskog odnosa (Stroud i sur., 2010), zadovoljstvo poslom, socijalna podrška (Belsky, 1984), prolazna raspoloženja (Belsky i sur., 1995) i drugi za koje se vjeruje da su povezani s navedenim konstruktima.

Praktične implikacije i ograničenja istraživanja

Provedeno istraživanje doprinosi postojećoj literaturi o roditeljstvu i njegovim odrednicama, posebice stoga što su se ranija istraživanja većinom bavila ispitivanjem ponašanja koje roditelji primjenjuju u odgoju jako male djece ili, s druge strane, s adolescentima. Budući da su u ovome istraživanju sudjelovali očevi koji imaju barem jedno dijete u dobi od osam do trinaest godina, korist istraživanja se može prepoznati u pružanju informacija o roditeljskom postupanju s djecom u ovom manje istraživanom

razdoblju dječjeg razvoja. Pored toga, obzirom da očinstvo ne podrazumijeva samo genetsko srodstvo, u istraživanje su, osim bioloških očeva, uključeni i partneri majki djeteta, izvanbračni partneri, muškarci koji žive u kohabitaciji te rastavljeni očevi. Osim što su ispitani izravni učinci osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom na očeva roditeljska ponašanja, doprinosom istraživanja smatra se ispitivanje potencijalnih mehanizama na kojima se temelji odnos navedenih konstrukata. Drugim riječima, u ovom istraživanju je ispitano posreduje li zadovoljstvo partnerskim odnosom u odnosu osobina ličnosti i roditeljske podrške te restriktivne kontrole očeva. U pogledu praktičnog doprinosa, rezultati ovog istraživanja mogu biti korisni stručnjacima koji se kroz svoju djelatnost bave roditeljskom populacijom, u svrhu prepoznavanja negativnih roditeljskih postupaka, preveniranja i sprječavanja istih kao i unaprjeđivanja kvalitete odnosa kojeg roditelji ostvaruju sa svojom djecom te između ostaloga i kroz unaprjeđivanje partnerskog odnosa roditelja.

S druge strane, važno je ukazati na ograničenja ovog istraživanja koja su mogla utjecati na rezultate te ponuditi smjernice za buduća istraživanja koja će se baviti ovom problematikom. Prvo, u istraživanju je korišten prigodni uzorak koji obuhvaća očeve Varaždinske i Osječko-baranjske županije, stoga dobivene rezultate nije moguće generalizirati na sve očeve u Hrvatskoj. U tu svrhu, za buduća istraživanja se sugerira uključivanje sudionika iz drugih područja Hrvatske. Također, iako se sudjelovanje očeva u istraživanju prepoznaje kao doprinos proučavanju ove tematike, za daljnja istraživanja se predlaže uključivanje majki djeteta s ciljem proučavanja dijadnih odnosa. Na taj način bilo bi moguće utvrditi eventualne razlike majki i očeva u roditeljskom ponašanju te odrednicama istog. Pored toga, u istraživanje bi bilo korisno uključiti i dječje procjene roditeljskog ponašanja i tako usporediti eventualne razlike između procjena koje daju djeca i onih koje daju njihovi roditelji. Nadalje, istraživanje je bilo u potpunosti dobrovoljno stoga je moguće da je došlo do samoselekcije prilikom odluke o sudjelovanju. Na primjer, moguće je da očevi koji su pristali sudjelovati u istraživanju sebe doživljavaju boljim roditeljima u odnosu na one koji su odbili sudjelovati u istraživanju. Nastavno na to, ne može se isključiti ni mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora u cilju boljeg prikaza sebe, što je u nekoj mjeri vidljivo iz vrlo visokih prosječnih procjena roditeljske podršk. U ovom istraživanju moguće je da se očevi koji vjeruju da bi dijete trebalo imati veliku podršku i ne biti kažnjavano, mogu prikazati

boljim roditeljima nego što to u stvarnosti jesu ili što bi se moglo pokazati koristeći druge metode procjene. Nadalje, istraživanje je bilo zamišljeno da se, pored bračnih odnosa, uključe i drugi oblici partnerskog odnosa. Međutim, većina sudionika izvijestila je o bračnom odnosu s partnerom, dok je tek manji broj očeva u uzorku u izvanbračnoj zajednici ili u vezi. Uz to, prije ispunjavanja *Skale zadovoljstva brakom/vezom* nije postavljeno eliminacijsko pitanje o statusu veze stoga se ne može isključiti mogućnost da ovu skalu nisu ispunjavali i oni koji trenutno nisu u nekom obliku partnerskog odnosa, referirajući se na trenutni odnos s bivšim partnerom. Nastavno na instrumente, u svrhu ispitivanja osobina ličnosti, u istraživanju je korišten *IPIP15* koji svaku osobinu ličnosti mjeri na temelju samo tri čestice zbog čega se budućim istraživačima sugerira korištenje nekih drugih instrumenata koji za ispitivanje osobina ličnosti koriste veći broj čestica. Nadalje, pored ispitivanja medijacijskog utjecaja zadovoljstva partnerskim odnosom, ubuduće se mogu uključiti i druge varijable koje prema Belskyjevom (1984) procesnom modelu roditeljstva mogu biti u pozadini odnosa osobina ličnosti i roditeljskog ponašanja, kao što su zadovoljstvo poslom i socijalna podrška. Konačno, za buduća istraživanja preporuča se izmjeriti prediktorske, medijatorske i kiterijske varijable longitudinalno kako bi se pratio njihov odnos kroz vrijeme.

6. Zaključak

Svrha ovog istraživanja bila je ispitati odnos roditeljskih ponašanja, zadovoljstva partnerskim odnosom i osobina ličnosti kod očeva djece osnovnoškolske dobi kao i potencijalni medijacijski utjecaj zadovoljstva partnerskim odnosom na odnos osobina ličnosti i roditeljskih ponašanja, konkretno roditeljske podrške i restriktivne kontrole očeva. Provedbom hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je da se ukupno 36% varijance roditeljske podrške može objasniti na temelju spola i dobi djeteta, osobina ličnosti i zadovoljstva partnerskim odnosom pri čemu osobine ličnosti značajno objašnjavaju 28%, a zadovoljstvo partnerskim odnosom povrh osobina ličnosti pokazuje statistički značajan doprinos od 7%. Konačni model rezultirao je ekstraverzijom, savjesnosti, ugodnosti, intelektom i zadovoljstvom partnerskim odnosom kao značajnim pozitivnim prediktorima. U modelu predviđanja restriktivne kontrole očeva, spol i dob djeteta objasnili su značajnih 2% varijance, osobine ličnosti dodatno su objasnile 9% varijance, a zadovoljstvo partnerskim odnosom, povrh osobina ličnosti, 0,4% varijance.

Rezultati u konačnom modelu ukazuju da je ukupno objašnjeno 11% varijance restriktivne kontrole očeva, a značajnim prediktorima su se pokazali spol i dob djeteta, neuroticizam i zadovoljstvo partnerskim odnosom. Konačno, ispitana je i medijacija zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu osobina ličnosti i očevih roditeljskih ponašanja. Rezultati su ukazali na potpunu medijaciju zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu neuroticizma i očeve roditeljske podrške te djelomičnu medijaciju u odnosu savjesnosti, ugodnosti i intelekta s roditeljskom podrškom očeva. Značajna medijacija zadovoljstva partnerskim odnosom nije utvrđena za odnos osobina ličnosti i restriktivne kontrole očeva.

Zaključno, rezultati ovog istraživanja pružaju teorijski doprinos literaturi o roditeljstvu. Također, obzirom da se na temelju rezultata prepoznaju pozitivni i negativni roditeljski postupci kao i njihove odrednice, isti mogu biti korisni stručnjacima koji surađuju s roditeljskom populacijom pri osmišljavanju programa i aktivnosti prevencije negativnih i unaprjeđivanja poželjnih roditeljskih ponašanja.

7. Literatura

- Acitelli, L.K. i Antonucci, L.K. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 688-698. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.688>
- Aluja, A., del Barrio, V. i García, L. F. (2007). Personality, social values, and marital satisfaction as predictors of parents' rearing styles. *International journal of clinical and health psychology*, 7(3), 725-737.
- Anderson, S. A., Russell, C. S., i Schumm, W. R. (1983). Perceived marital quality and family life-cycle categories: A further analysis. *Journal of Marriage and Family*, 45(1), 127-139. <https://doi.org/10.2307/351301>
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A., Collins, W. A. i Burchinal, M. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the society for research in child development*, 70(4), 1-147.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child development*, 67(6), 3296-3319. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x>
- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research – Conceptual, strategic and statistical considerations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Belsky, J. i N. Barends (2002). Personality and parenting, U M.H. Bornstein (ur.), *Handbook of parenting (2. izdanje). Being and becoming a parent*, 415-438. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Belsky, J., Crnic, K. i Woodworth, S. (1995). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassles. *Journal of personality*, 63(4), 905-929. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00320.x>
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M. i Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 53(2), 487-498. <https://doi.org/10.2307/352914>
- Belsky, J. i Isabella, R. (1988) Maternal, infant, and social-contextual determinants of attachment security, U J. Belsky i T. Nezworski (ur.), *Clinical implications of attachment* (41-94). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, 55(1), 83-96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Bloom, B. L., Asher, S. J., i White, S. W. (1978). Marital disruption as a stressor: A review and analysis. *Psychological Bulletin*, 85(4), 867–894. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.85.4.867>

- Bond, C.R., i McMahan, R.J. (1984). Relationships between marital distress and child behavior problems, maternal personal adjustment, maternal personality, and maternal parenting behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 93(3), 348–351. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.93.3.348>
- Brkljačić, T., Glavak Tkalić, R., Lučić, L., Sučić, I. i Kaliterna Lipovčan, L. (2019). Kratka skala za mjerenje zadovoljstva brakom/vezom: metrijske karakteristike, korelati te razlike po spolu i statusu braka/veze. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 28(4), 647-668. <https://doi.org/10.5559/di.28.4.05>
- Brody, G. H., Pellegrini, A. D. i Sigel, I. E. (1986). Marital quality and mother–child and father–child interactions with school-aged children. *Developmental Psychology*, 22(3), 291-296. <https://doi.org/10.1037/h0090431>
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513-531. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.32.7.513>
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1994). The Stability of Personality: Observations and Evaluations. *Current Directions in Psychological Science*, 3(6), 173–175. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10770693>
- Costa, P.T. i McCrae, R. R. (1988). From catalog to classification. Murray's needs and the five-factor model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(2), 258-265. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.55.2.258>
- Cummings, E.M., Davies, P.T. i Campbell, S.B. (2000). *Developmental Psychopathology and Family Process, Theory, Research and Clinical Implications*. New York, London: The Guilford Press.
- Čudina- Obradović M. i Obradović J., (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden Marketing- Tehnička knjiga.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2001). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 10(4-5), 709-730.
- Denissen, J. J., Van Aken, M. A. i Dubas, J. S. (2009). It takes two to tango: How parents' and adolescents' personalities link to the quality of their mutual relationship. *Developmental psychology*, 45(4), 928-941. <https://doi.org/10.1037/a0016230>
- Džida M., Brajša-Žganec A. i Kotrla Topić M. (2020). Roditeljska ponašanja majki i očeva i subjektivna dobrobit u ranoj adolescenciji: uloga negativne emocionalnosti adolescenata. U: M. Nikolić, M. Vantić-Tanjić (ur.), *XI Međunarodna naučno-stručna konferencija „Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih“* (str. 303-314). Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih.
- Eagly, A. H. i Johannesen-Schmidt, M.C. (2001). The leadership styles of women and men. *Journal of Social Issues*, 57(4), 781–797. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00241>
- Ercegović, A. (2019). *Povezanost dimenzija roditeljskog ponašanja i simptoma depresivnosti, anksioznosti i stresa u roditelja*. Završni rad, Sveučilište u Zadru.

- Erel, O. i Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 118(1), 108-132. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.108>
- Eysenck, H.J. (1991). Dimensions of personality: 16, 5 or 3? - Criteria for a taxonomic paradigm. *Personality and Individual Differences*, 12(8), 773-790. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(91\)90144-Z](https://doi.org/10.1016/0191-8869(91)90144-Z)
- Ganiban, J. M., Ulbricht, J. A., Spotts, E. L., Lichtenstein, P., Reiss, D., Hansson, K. i Neiderhiser, J. M. (2009). Understanding the role of personality in explaining associations between marital quality and parenting. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 646-660. <https://doi.org/10.1037/a0016091>
- Gattis, K.S., Berns, S., Simpson, L.E. i Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimension, similarity and marital quality. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 564-574. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.4.564>
- Goldberg, L. R. (1999.), A broad-bandwidth, public-domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. *Personality Psychology in Europe*, 7(1), 7-28.
- Goldberg, L.R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4(1), 26-42. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.4.1.26>
- Goldberg, W. A., i Easterbrooks, M. (1984). Role of marital quality in toddler development. *Developmental Psychology*, 20(3), 504-514. [10.1037/0012-1649.20.3.504](https://doi.org/10.1037/0012-1649.20.3.504)
- Greenberg, M., i Morris, N. (1974). Engrossment: The newborn's impact upon the father. *American Journal of Orthopsychiatry*, 44(4), 520-531 <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1974.tb00906.x>
- Harris, K. M. i Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons, and daughters: Differential paternal involvement in parenting. *Journal of Marriage and the Family*, 53(3), 531-544. <https://doi.org/10.2307/352730>
- Heller, D., Watson, D. i Ilies, R. (2004). The role of person versus situation in life satisfaction: a critical examination. *Psychological bulletin*, 130(4), 574-600. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.4.574>
- Huver, R. M., Otten, R., De Vries, H. i Engels, R. C. (2010). Personality and parenting style in parents of adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(3), 395-402. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.07.012>
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. i Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of marriage and family*, 76(1), <https://doi.org/105-129.10.1111/jomf.12077>
- Jonjić, K. (2020). *Povezanost roditeljskog ponašanja i emocionalne komponente dobrobiti djece u osnovnoj školi*. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu: Fakultet hrvatskih studija.

- Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of personality and social psychology*, 72(5), 1075-1092. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.5.1075>
- Katz, L.F. i Gottman, J.M. (1996). Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and coparenting mechanisms. *New Directions in Child Development*, 1996(74), 57-76. <https://doi.org/10.1002/cd.23219967406>
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15(1), 23-41.
- Keresteš, G. (2002). *Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata*. Jastrebarko: Naklada Slap.
- Khoshdast, F. A., Jalali, M. R., i Kakvand, A. R. (2006). Relationship between the personality traits, defense mechanisms and marital satisfaction of elementary school students' parents. *Institute of Integrative Omics and Applied Biotechnology*, 7(10), 31-37.
- Kitzmann, K. M. (2000). Effects of marital conflict on subsequent triadic family interactions and parenting. *Developmental psychology*, 36(1), 3-13. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.1.3>
- Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21(2), 243-262. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i2.17>
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji-kontekst razvoja djeteta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling (4th ed.)*. New York: Guilford Press.
- Klohnen, E. C. (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego-resiliency. *Journal of personality and social psychology*, 70(5), 1067-1079. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.5.1067>
- Koenig, J.L., Barry, R.A. i Kochanska, G. (2010). Rearing difficult children: Parents' personality and children's proneness to anger as predictors of future parenting. *Parenting*, 10(4), 258-273. <https://doi.org/10.1080/15295192.2010.492038>
- Krishnakumar, A. i Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family relations*, 49(1), 25-44. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00025.x>
- Kwok, S. Y., Cheng, L., Chow, B. W. i Ling, C. C. (2015). The spillover effect of parenting on marital satisfaction among Chinese mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 24(3), 772-783. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9888-x>
- Lamb, M. E., Pleck, J. H. i Levine, J. A. (1985). The role of the father in child development. *Advances in clinical child psychology*, 8 (229-266). https://doi.org/10.1007/978-1-4613-9820-2_7

- Levinger, G. (1976.). A social psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 32(1), 21-47. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1976.tb02478.x>
- Levy-Shiff, R. i Israelashvili, R. (1988). Antecedents of fathering: Some further exploration. *Developmental psychology*, 24(3), 434-440. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.24.3.434>
- Losoya, S. H., Callor, S., Rowe, D. C. i Goldsmith, H. H. (1997). Origins of familial similarity in parenting: a study of twins and adoptive siblings. *Developmental psychology*, 33(6), 1012- 1023. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.6.1012>
- Lynn, D. B. *The father: His role in child development*. Monterey, Calif.: Brooks/Cole
- Macuka, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 13(1), 63-80.
- Macuka, I. (2007). Skala percepcije roditeljskog ponašanja – procjena valjanosti. *Suvremena psihologija*, 10(2), 179-199.
- Malouff, J.M., Thorsteinsson, E.B., Schutte N.S., Bhullar N. i Rooke S.E. (2010). The five factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta- analysis. *Journal of Research in Personality*, 44(1), 124-127. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.09.004>
- Marković, S. (2018). *Zadovoljstvo brakom i pozitivni i negativni roditeljski postupci*. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet.
- McCrae, R. R. (1996). Social consequences of experiential openness. *Psychological Bulletin*, 120(3), 323–337. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.120.3.323>
- Metsapelto, R.-L. i Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: Neuroticism, extraversion, and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of Personality*, 17(1), 59 –78. <https://doi.org/10.1002/per.468>
- Milas, G. (2007). Temeljne osobine ličnosti i neki vidovi političkoga ponašanja. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 16(87+ 88), 27-49.
- Mitchell, R., i Trickett, E. (1980). Task force report: Social networks as mediators of social support. *Community Mental Health Journal*, 16(1), 27-44. <https://doi.org/10.1007/bf00780665>
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
- Obradović J. i Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 7(4-5), 36-37), 659-682.
- Olsen, S. F., Martin, P. i Halverson, C. F. (1999). Personality, marital relationships, and parenting in two generations of mothers. *International Journal of Behavioral Development*, 23(2), 457-476. <https://doi.org/10.1080/016502599383919>

- Onyskiw, J. E. i Hayduk, L. A. (2001). Processes underlying children's adjustment in families characterized by psysical aggression. *Family Relations*, 50(4), 376- 385. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2001.00376.x>
- Ownby, R.L. i Murray, J.N. (1982). Dimensions of parental behavior: results of cluster and factor analyses. *Psychological Reports*, 51(3_suppl), 1045-1046. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.3f.1045>
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father–child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, 47(1), 193–219. <https://doi.org/10.1159/000078723>
- Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
- Pleck, J. H. (1983). Husbands' paid work and family roles: Current research issue, U H. Lopataa i H. Pleck (ur.), *Research in the interweave of social roles:Families and jobs*, 251-326. Greenwich, CT.: JAI Press.
- Prinzle, P., Stams, G. J. J., Deković, M., Reijntjes, A. H. i Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of personality and social psychology*, 97(2), 351-362. <https://doi.org/10.1037/a0015823>
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquière, P. i Colpin, H. (2004). Parent and child personality characteristics as predictors of negative discipline and externalizing problem behaviour in children. *European Journal of Personality*, 18(2), 73-102. <https://doi.org/10.1002/per.501>
- Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152(2), 267-288.
- Rohner, R. P. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory) and evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 2307-0919.
- Schaefer, E. S. (1965). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of consulting psychology*, 29(6), 552-557. <https://doi.org/10.1037/h0022702>
- Scharf, M. Rousseau, S. i Smith, Y. (2015). Validation of the dependency-oriented and achievement-oriented psychological control scale in middle childhood. *Journal of Child and Family Studies*, 25(4), 1200-1207.
- Schoppe-Sullivan, S. J., Schermerhorn, A. C. i Cummings, E. M. (2007). Marital conflict and children's adjustment: Evaluation of the parenting process model. *Journal of marriage and family*, 69(5), 1118-1134. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00436.x>
- Simons, R. L., Beaman, J., Conger, R. D. i Chao, W. (1993). Childhood experience, conceptions of parenting, and attitudes of spouse as determinants of parental behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 91-106. <https://doi.org/10.2307/352961>

- Smetko, M. (2020). *Odnos osobina ličnosti, roditeljskih postupaka i prilagodba djece i mladih*. Diplomski rad, Sveučilište u Osijeku: Filozofski fakultet.
- Sočo, M. i Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20(3 (113)), 647-669. <https://doi.org/10.5559/di.20.3.03>
- Stone, G., Buehler, C., i Barber, B. K. (2002). Interparental conflict, parental psychological control, and youth problem behavior. U B.K. Barber (ur.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*, 53-95. Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10422-003>
- Stroud, C.B., Durbin C.E., Saigal S.D. i Knobloch L.M. (2010). Normal and abnormal personality traits are associated with marital satisfaction for both men and women: An Actor-Partner Interdependence Model analysis. *Journal of Research in Personality*, 44(4), 466-477. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.05.011>
- Walker, A. (2000). Gender and family relationships. M.B. Sussman, S.K. Steinmetz, G.W. Peterson (ur.), *Handbook of Marriage and the Family*. Plenum Press.
- van Ijzendoorn, M.H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117(3), 387-403. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.387>
- Vučenović, D., Hajncl, L., i Mavar, M. (2015). Percepcija roditeljskog stila odgoja i depresivnost adolescenata s obzirom na spol i dob. *Klinička psihologija*, 8(1), 81-92.